

BN Bunjevačke Novine

www.bunjevci.net

Subatica, jun 2026. - Godina XXII - Broj 252 - Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

Dove

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

BUNJEVAČKI
INFORMATIVNI CENTAR

Novinsko-izdavačka ustanova
„Bunjevački informativni centar”
Redakcija „Bunjevački novina”
i dičijeg lista „Tandrčak”

Telefon: 024/523-505; e-mail: bic@bunjevci.net

Pratite nas i na internetu: www.bunjevci.net

Gledajte TV emisiju na bunjevačkom jeziku

„Spektar”

Radio-televizija Vojvodine, drugi program, nedjeljom od 17,30 sati

Bunjevački nacionalni praznici:

2. februar, *Dan Velikog prela*

23. februar, *Dan izbora prvog Nacionalnog savita*

15. avgust, *Dan Dužijance*

25. novembar, *Dan Velike narodne skupštine Srba,
Bunjevaca i ostali Slovena*

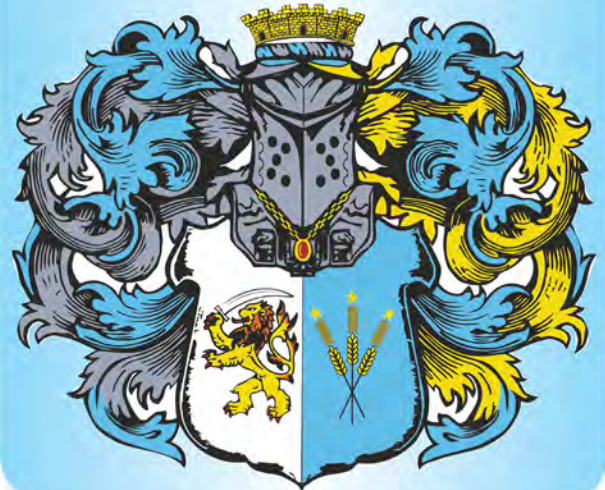
PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA
IZ OBLAKA RAŠIRILA KRILA,
OJ BUNJEVČE PROBUDI SE SADA
STAREŠINO SUBATICE GRADA.

MENE MATI UČILA PIVATI
PIVAJ SINE DA BUNJEVCI ŽIVE,
NEK NAM ŽIVI NAŠA MILA BAČKA,
TAMBURICA, PISMA BUNJEVAČKA.

NE ZOVEMO SAMO BOGATAŠE
VEĆ I DRUGE STANOVNIKE NAŠE,
JA SAM SINAK SUBATICE GRADA
NE DAM VIŠE DA MOJ NAROD STRADA.

BUNJEVAČKA SVEČANA PISMA

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR” POMOGLI

MINISTARSTVO
KULTURE
REPUBLIKE
SRBIJE

POKRAJINSKI
SEKRETARIJAT
ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE
POKRAJINE
VOJVODINA

Glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina XXII Broj 252

Jun 2026.

Cina 50 dinara

Izlazi prve nedilje u misecu

Izdavač:

NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI
CENTAR” - Subatica

Osnivač izdavača:

NACIONALNI SAVIT BUNJEVAČKE
NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU „BIC”:

Lazarela Marjanov

Nadzorni odbor:

Veljko Vojnić, Ružica Parčetić
i Tamara Babić

Glavni i odgovorni urednik

„Bunjevački novina”:

Nikola Stantić

Redakcija:

Nikola Stantić (novinar i lektor)

Ksenija Stojičić (gradska hronika)

Tamara Babić (kultura)

Miroslav Vojnić Hajduk (kultura i tradicija)

Siniša Tikvički (on-line izdanje)

Stalni saradnici:

Ana Vojnić Kortmiš, Nikola Ostrogonac,
Eva Kovač Pečkai, Tihomir Kujundžić Matković,

Ružica Parčetić, Ivan Katančić

Tehnički urednik:

Nikola Stantić

Fotografija:

Nikola Stantić

Naslovna strana:

Dove

Adresa:

Trg cara Jovana Nenada 15/2,

24000 Subatica

Telefon/fax: 024 523-505

e-mail: bic@bunjevci.net

Štampa:

Rotografika Subatica

Tiraž:

1.000

Dizajn:

Studio Trid Beograd

Distribucija:

„Press international” - Novi Sad,
„Centrosinergija” d.o.o. Novi Beograd

List je upisan u Registar javnih glasila Agencije za privredne registre Republike Srbije pod registarskim brojem: NV000430
COBISS SR-ID 133482759

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad
659.3(=862)

Poštivana čeljadi,

Brez obzira na to koliko imamo godina, jun nas podsća da je kraj škulske godine blizu. I ne moramo vrime mirit škulskom godinom da bi jun istakli ko dobru priliku da se podvuče crta ispod onog što je u godini urađeno. Kroz teme se namistilo da dosta pišemo, a i podsćamo, da se jezik ne ćuva samo u knjigama i udžbenicima, pravopisima i odlukama institucija, već da on živi onda kad ga dica koriste u sigri, kad se na njemu pišu prvi literarni radovi, kada se kroz razgovor prinose iskustva, obićeji i recepti, al i onda kad mladi u njemu pripoznaju prostor za svoje stvaralaštvo i budućnost.

U ovom broju donosimo pripovitke koje poveziva upravo ta nit – mladi su nosioci jezika, kulture i identiteta. Bili smo na zajedničkom izletu ućenika koji pohađaje nastavu bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture, di su druženje, sigra i ućenje prirodno išli zajedno, a nova poznanstva postala prilika za razminu iskustava i jaćanje zajedništva. Već osamnaesti put realizovan je program koji podstiće dicitu i mlade da pišu na maternjem jeziku – „Bu-

njevačka lipa rić” potvrđivajuć koliko je važno da se sopstveni izraz niguje od najranijeg uzrasta. Najmladi su bili uključeni i u ćuvanje stari obićeja na Dove, dok smo u Bajmaku zabilužili da pridan rad nastavnika i zainteresovanost dice daju rezultate koji nadilaze ućionicu. U Somboru su se mladi uključili u oćuvanje naive u tehniku slamarstva, pokazivajuć da tradicija moć bit ko mašina za putovanje kroz vrime. U Maloj Bosni pratili smo susrit generacija kroz ćuvanje stari receptata i viština, podsćicanje na vrime kad se znanje prinisilo razgovorom i primerom.

Sve ove pripovitke dobijaje dodatnu težinu u godini kad se navršava pet godina od kako je bunjevaćki jezik u službenoj upotribi u Subatici. To je prilika da vidimo koliko je urađeno, a najbolja potvrda da je taj put imo smisla upravo su mladi ljudi – dica i ućenici koji jezik koriste spontano, stvaralaćki i sa osićejom pripadnosti.

Jel budućnost jednog jezika, pa i bunjevačkog, ne miri se samo tim dal je priznat, već i tim dal se njim pripovida, piše, piva, ući i živi.

Strana 4

Strana 5-6

Strana 12-13

Strana 13-16

Strana 17

Strana 22-23

Sadržaj

4

Dugaćka borba koja mora imat
smisla

5-6

Tradicija koja se ćuva

12-13

Punolitstvo lipa ideje

13-16

Omiljeno ućenje u prirodi

17

Predmet na kojem se smije

18

Veliko interesovanje mladi

21

Triba ćinit male stvari s
velikom dozom ljubavi

22-23

Prostor posmatram drugćijim
oćima

24

Znanje, recept i rutina

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevaćke novine” pritplatite se na nji.

Godišnja pritplata je 600 dinara (sa ptt troškovima).

Platit moćete na naš tekući raćun: 200-2642360101825-19 (Poštanska štedionica)

sa naznakom za pritplatu.

Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.

Posli uplate nazovite nas kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

PROŠLO JE PET GODINA OD KAKO JE BUNJEVAČKI JEZIK U SLUŽBENOJ UPOTRIBI U SUBATICI

Dugačka borba koja mora imat smisla

Nuz sprovedene promine u Statutu varoši Subatica, posli dugotrajne borbe za ostvarivanje prava, bunjevački jezik je od 15. maja 2021. godine postao službeni na teritoriji cile varoši. Subatica se tako od tog datuma mož pojalit ko varoš s četiri jezika u službenoj upotribi, nuz bunjevački tu su još srpski, mađarski i hrvatski jezik, dok je za Bunjevce izražen osičaj kako je načinjen korak više u borbi za očuvanje i promociju zajednice.

Kako ističe dr Suzana Kujundžić Ostojić, pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, pet godina je brzo prošlo.

– Najvažnije je to da svako ko dođe u ovu varoš vidi da smo i mi živi i da smo tu, u smislu da je naš maternji jezik prisutniji i vidljiviji. Mislim da smo se, ko i na svako dobro, lako i brzo navikli, al smo i brzo zaboravili koliko smo dugo na tom radili i koliko se dugo pripravljaljo to implementiranje. To što je naš jezik u službenoj upotribi je zdravo dobra stvar i vrimenom će se po-

kazat da je to jedan od najveći projekata kojeg smo radili u Savitu. Vidljivo je i čeka nas korak da sajtovi javni insitucija budu privedeni na bunjevački, svakodnevno se rade privodi u Savitu, razni dokumenata, odluka... što dobijamo iz lokalne samouprave. Taki poso se ne vidi, al se konstantno radi.

Odvijaje se značajni koraci ka uspostavljanju lektorata za bunjevački jezik, zaokruživa se „naučna aparatura”, al, bez obzira na administrativne odluke – tušta zavisi i od sami Bunjevaca.

– Nedostaje nam naučna institucija di bi se jezik izučavo i dobio sertifikat o tom. To bi pomoglo, prija svega, pridavačima, novinarima... i svakako bi s tim sertifikatom znanja jezika mogli ić i na to da imamo privodioca na opštinskom nivou. Naučnu aparaturu smo u potpunosti zaključili, i to je bio ogroman proces. Očuvanje bunjevačkog jezika, osim administrativni benefita, zavisi od nas, govornika, koji moraje nigovat i divanit bunjevački. Svi mi moram bit stub oslonac za druge koji će divanit bunjevački u javnosti u bilo kojoj situaciji.

Od odluke do realizacije i konkretne promine se čekalo i dalje se čeka, postoje procedure, fondovi, konkursi, al, kad se dočeka, onda je osićanje izuzetno – dodaje potom naša sagovornica.

– Pečati javni ustanova su usklađeni s odlukom o četiri službeno jezika koja su u upotribi u

Subatici, natpisi uglavnom jesu, al sve se sukcesivno odvija. Institucije konkurisu na projektima na pokrajinskom nivou, i onda, kako se dobijaje sridstva, proces se završava. Prija jedno polak godine smo imali jednu konferenciju na kojoj je bilo divana o sprovođenju ovaki odluka. I bilo je nacionalni manjina koje su ukazivale na određene probleme, a što se nas tiče, mi smo još u fazi kad treba dočekat da se određene stvari sprovedu i dođu do kraja.

Kad se pomene službena upotriba jezika i pisma, kako dodaje naša sagovornica, sitimo se rasprave u Varoškoj kući koja će ostat ko štogod što je doneo dosta neprijatni i ružni utisaka.

– Tu se mogla vidit retorika da je bunjevački jezik predmet podsmivanja. To ostavlja dugoročne posljedice. Ono što je dobro i na šta smo i onda ukazivali, jeste da se nikom prava nisu smanjila, što je bilo isticano. Bunjevačka zajednica je podosta odmakla u protekli decenija, od kad je osnovan Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine, al društvena stigmatizacija po pitanju jezika i pripadnosti bunjevačkoj zajednici vidi se i dalje, na primer, na društvenim mrižama. To nam ostaje od vrimena kad nismo bili priznati ko manjina i mi ćemo se, ko zajednica, s tim dugo borit. To je i jedan od raz-

Suzana Kujundžić Ostojić

loga zašto se oni koji su poriklom Bunjevci ipak na kraju ne odluče tako izjasnit. Na Savitu, institucijama i udruženjima jeste da budu kamen temeljac svima onima koji žele bit Bunjevci. Triba imat na umu i dicit koja uče bunjevački – sve je to jedan krug stvari koje triba da funkcionišu savršeno da bi taj jezik imo ko čuvat. Onda će sve ovo što radimo imat smisla.

Kad je uveden bunjevački jezik u službenu upotribu tribalo je više od godinu dana da se počnu mećat prve table – al, kad su se one pojavile i kad se vidilo da je ime varoši, na primer, napisano i na bunjevačkom, to je sigurno bio jasan pokazatelj da su Bunjevci i dalje prisutni u Subatici.

N. S.

NA SALAŠU NA VERUŠIĆU PRIKAZAN OBIČAJ KRALJICA NA DOVE

Tradicija koja se čuva

S idejom da daju značajan doprinos očuvanju tradicije, al i s misijom da je prinesu na mlađe naraštaje, u Kulturno-umitničkom društvu „Aleksandrovo” potrudili su se od zaborava otrgnuti običaj Kraljica na Duhove, odnosno – Dove. Za razliku od prithodni godina, običaj je prikazan na salašu na Verušiću, a autentično okruženje još uvijek živog salaša, oni koji običaje čuvaju i oni koji su spremni nasliditi ji, načinili su priliku da vrime, bar na kratko – stane.

Ko domaćica, **Slađana Lulić** je

potvrdila kako su joj dragocine prilike da se običaju pokažu, ali i da se čuvaju.

– Kadgod je ovako bilo na salašima, a i ja sam odrasla na salašu, u takom okruženju. Uživala sam u svakom običaju, lipo mi je bilo, pa se sad svi zajedno trudimo da i danas pokažemo mladima bar dio tog nasliđa. Od salaša nisam odustala ni danas, i danas vodim takav život, nije lako, al je lipo. Imamo i životinje, i veće i manje, al mi se čini da je naš život, za razliku od varošskog opušteniji. Jeste, ima posla, nema slo-

bodnog dana, nema ni praznika, ni bolovanja – u sistemu si rada od jutra do uveče, al se, ipak, nađe vrimenta za sve. Naravno, sve je lakše iz ljubavi, a ljubav prema ovakom načinu života nam je svima u srcima.

Ivan Gabrić i Vanja Sineš poneli su ulogu pastira koji su išli u pratnji Kraljica. Kako kažu, uživali su u prilici uzet učešće u ovakom programu.

– Baš volim život na salašu, lipo je bit okružen svim tim njivama na kojima štogod raste, a posebno mi je lipo na salašu koji je

pripun razni životinja. Iskreno, ne bi se minjo i živio u varoši. Imam i ja, ko dite, dosta obaveza, moje je da vodim računa da životinje imaju rane i vode, al i to nije tako teško. Svako pomaže koliko mož – divani Ivan, a Vanja dodaje:

Divojke su bile posebno obučene, išle su bose, raspuštane kose, a na glavi su nosile posebne kape.

Za Lelu Valent su posebno bile zanimljive pisme.

– Postoji niz „kraljički pisma” koje su se izvodile, a svaka

– Spremali smo se za ovaj program, vežbali smo na folklornim probama. Zanimljivo nam je da kad, osim što učimo korake, imamo i ovake aktivnosti.

Jedna od Kraljica bila je i **Petra Lulić**, a i ona ističe u prvi plan priliku da se nauči štogod novo o tradiciji i običajima.

– Kraljice su, kako su nam objašnjavali, kadgod išle i od salaša do salaša, pivale pismu domaćinu koji bi ji onda darovo.

je imala niko svoje značenje. Najčešće se danas izvodi pisma „Mi selu idemo”, a baš smo tu i za danas pripravili.

Danas se teško mogu sustriti Kraljice koje su kadgod, za Dove, išle od salaša do salaša, po selima, al i po varoši, no, svakako su tu kulturno-umitnička društva i organizacije koje se bore protiv zaborava.

– I osnivanjem Bunjevačkog kulturnog centra 1992. godine

Miroslav Vojnić Hajduk

Dunja Takač

Ivan Gabrić

Vanja Sineš

Petra Lulić

Lela Valent

pokrenut je niz ti stari, arhaični običaja koji jesu dio naše kulture i našeg života. Moramo bit iskreni pa kazat da je to postojalo još i ranije, recimo u „Bunjevačkom kolu“. U Bunjevačkom kulturnom centru to su najljepše odradili Blaženka Mandić – Seka i Pere Ivković Ivandekić – Tozo. Oni su više radili s dicom i baš je interesantno da su restaurirali i kapice za Kraljice. Imali smo i jednu divnu koreografiju koja bi sve to mogla lipo obradit, to je „Kolo na Dove“, koje je snimio

Bunjevački kulturni centar za trajni zapis. I ovo čemu smo prisustvovali danas je za svaku pošalu. Izašli smo na salaš da se podsitimo i da u jednom lipom ambijentu dočaramo kako je kadgod bilo – ističe Miroslav Vojnić Hajduk, pridsidnik BKC Subatica i član Odbora za kulturu Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, pa dodaje:

– Važno je da čuvamo naše stare običaje, jel oni pripovijadaju zapravo o nama, o našem porijeklu, o našem narodu.

In memoriam

Stevan Bešlić

(1955-2026)

Opraštamo se od Stevana Bešlića (1955-2026) dugogodišnjeg aktiviste u bunjevačkoj zajednici, prija svega u Bajmaku.

Rođen je 22. septembra 1955. godine u Bajmaku, u siromašnoj seljačkoj porodici od oca Antuna i majke Verice. Odrastao je sa sestrom, mladost mu nije bila brezbrizna i laka jel je rano izgubio oca, pa je briga o porodici pala na mater. Osnovu škulu je završio u Bajmaku, a zanat elektro-montera u MEŠC-u u Subatici. Po odlasku u vojni rok, zapošljava se u „Javnom skladištu“, a potom u „Dinamotransu“, na kraju u „Fidelinki“ u Subatici.

Aktivno je učestvovao u radu bunjevačke nacionalne zajednice, bio je i član Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine u drugom sazivu, od 2010. do 2014. godine, a pogotovo u radu Bunjevačkog kulturnog centra „Bajmak“, gotovo dvadeset godina. U periodu od 2021. do 2022. godine bio je i pridsidnik BKC „Bajmak“. Nuz to je bio aktivan član u radu Savita MZ „Bajmak“. Preminio je 23. maja u 71. godini života.

Nek mu je vična slava!

Na kraju razgovaramo i s **Dunjom Takač** iz KUD „Aleksandrovo“. Ona ističe da se kroz folklor lakše ostvari veza s tradicijom i običajima.

– Dici je sve, kad dođu na folklor, samo sagra. Dok su mali još ne shvataju folklor ko način da se čuva tradicija, ai se vrlo brzo vidi taka mogućnost. Tako je i kod nas u Društvu, folklor nosi priliku da igramo, putujemo, al i da čuvamo tradiciju, štitimo običaje od zaborava, i da se, prija svega, lipo družimo. Kako radimo i u varoši i na selu, onda imamo dicu kojoj je ovaki život poznat, al i oni koji se susriću s ovom širinom života na salašu, s pri-

rodnom, jednim drugim načinom života koji je na korak od varoške vreve, a opet toliko drugačiji. I kad ovako štogod uradimo, uvijek se na slidećoj probi ređaje pitanja – kad ćemo ponovo...

Istraživači koji su se detaljnije bavili ovim običajem, naglašavaju da je obred Kraljica nasto u prastarim vrima, da su obredne pisme bile posvećene boginji proleća Ljelji u vrima kad se slavi rađanje novog života. Priuzimanjom kršćanstva prici su običaj Kraljica vezali nuz veliki kršćanski svetac – Dove. Da se običaji za Dove i danas niguju, svidočje i grančice zove kojima su na ovaj dan okićeni prozori i kapiširi... N.S.

In memoriam

Emilija Matijević Marjanov

(1949-2026)

Sa tugom i dubokim poštivanjem opraštamo se od Emilije Matijević Marjanov, koja je preminila u nedilju, na praznik Duhova, ostavljajući za sobom neizbrisiv trag u svojoj porodici, med prijateljima i u bunjevačkoj zajednici kojoj je posvetila velik dio svojeg života.

Rođena 1949. godine, Emilija je poticala iz ugledne bunjevačke porodice. Bila je unuka dr Stipana Matijević, a posebno misto u njezinom životu imala je njezina tetka Mara Malagurska, kod koje je još ko cura provodila tušta lita. Upravo u tom porodičnom okruženju, prožetom ljubavlju prema tradiciji, jeziku i identitetu, oblikovana je njezina snažna privrženost bunjevačkom narodu.

Tokom cilog života Emilija Matijević Marjanov bila je velik borac za svoj bunjevački narod. Nije tražila priznanja nit se namicala, al je uvijek bila tu kad je trebalo pomoć, podržat i stat nuz ono što je smatrala važnim za očuvanje i unapriđenje bunjevačke zajednice. S iskrenom virom u značaj zajedništva i kulture, podržavala je svaku aktivnost koja je doprinosila jačanju bunjevačkog identiteta i očuvanju nasliđa pridaka.

Kad je juna 1994. godine pokrenuta inicijativa za reosnivanje Bunjevačke matice, Emilija je, ko ugledan član bunjevačke zajednice, pozvana u Inicijativni odbor za pripravljanje zasidanja Osnivačke skupštine. Svojim ugledom, odgovornošću i posvećenošću dala je značajan doprinos tom istorijskom trenutku, kad je done-ta odluka o reosnivanju Bunjevačke matice – ustanove koja je jedan od stubova kulturnog i nacionalnog života Bunjevaca.

Ipak, iznad svega, Emilija je bila čovik topline i ljubavi. Požrtvovana majka, virna supruga, brižna sestra i nižna baka, svoj dom i porodicu nosila je u srcu ko najveću vridnost. Njezina dobrota, mirnoća i dostojanstvo ostaju u trajnom sićanju svijju koji su imali privilegiju poznavat je.

Njezin odlazak pridstavlja velik gubitak, al uspomina na Emiliju Matijević Marjanov nastaviće živit kroz dila koja je podržavala, kroz porodicu koju je volila i kroz zajednicu kojoj je nesebično pripadala.

Nek joj je vična slava i fala!

In memoriam

Milica Kohut

(1952-2026)

U srid lipog maja, očla je naša Mica... Očla... ko da je samo na kratko odnela slamu, jel očla prisvuć nošnju, izać na scenu...

A imala je moć sve pritvorit u umitnost: rič, pokret, misao, žitnu slamu, ljubav, onu njezinu jaku tegetsku boju... Znala je bit i tiha i vesela, i šmizla, i frau Šilovička...

Gospodska, i fina, nevaljala i iskrena, i brižna i nižna...

Milica je bila je dio „Ravangrada” i dio „Bunjevačkog kola”... Zlatnu slamu pritvarala u slike, a riči (ko prava glumica) je pritvarala u život... Volila je nas... i mi smo volili nju i volićemo je zauvik!

Draga naša Milice, ispleti anđelima vinčice i perlice od slame pa pogledaj tvoje slamarke i tvoje Ravangradane... Biće još tušta Dužionica na kojima će tvoje misto bit prazno ko i u našim srcima.

UG „Bunjevačko kolo” Sombor

In memoriam

Milica Kohut

(1952-2026)

S dubokom tugom i neizmernom žalošću oprostili smo se od naše drage članice, prijateljice i saborca Milice Kohut – Mice, koja nas je napuštila 23. maja 2026. godine, u 74. godini života.

Od samog osnivanja GKUD „Ravangrad” 2001. godine bila je dio naše velike porodice. Ko član veteranskog ansambla, svojom vedrinom, duhom i neiscrpnom energijom ostavila je dubok trag u našem Društvu. U scenskim prikazima običaja našeg naroda, s posebnim darom tumačila je najduhovitije uloge, umijuć izmamiti osmihe publikli i unet radost med sve nas.

Bila je voljena, poštivana i draga svima koji su je poznavali. Njezin osmih, dobrota i toplina ostaće zauvik u našim srcima i sićanjima.

Cilo Gradsko kulturno-umitničko društvo „Ravangrad” tuguje za njezinim odlaskom.

Nek joj je vična slava i fala.

GKUD „Ravangrad”

SUBATICA NA BUNJEVAČKOM – HRONIKA ZA MAJ

Na 15. redovnoj sidnici Skupštine varoši Subatice odbornici odučivali o dve tačke

U četvrtak, 14. maja, održana je 15. redovna sidnica Skupštine varoši Subatice na kojoj su odbornici odlučivali o samo dve tačke dnevnog reda – donošenju Odluke o usvajanju Programa uređivanja građevinskog zemljišta na teritoriji Varoši Subatice za 2026. godinu i donošenju Odluke o mriži dičiji vrtića u ustanovama na teritoriji Varoši Subatice.

Donošenjem Odluke o usvajanju Programa uređivanja građevinskog zemljišta na teritoriji Varoši Subatice za 2026. godinu usvaja se objedinjeni Program uređivanja građevinskog zemljišta čiji nacrt je izradilo „Javno preduzeće za upravljanje putovima, urbanističko planiranje i stanovanje” Subatica, a „Park Palić” d.o.o za područje svoje nadležnosti i tako je odgovoreno obavezama jedinice lokalne samouprave koje su utvrđene Zakonom o lokalnoj samoupravi i Zakonom o planiranju i izgradnji. Na osnovu upućenog zahtiva Pridškulske ustanove „Naša radost” za izminu akta o mriži pridškulski ustanova na teritoriji Varoši Subatice za školsku 2025/2026 godinu u pridlogu Odluke o mriži dičiji vrtića u ustanovama na teritoriji Varoši Subatice došlo je do promina kod objekta „Anđeli čuvari” di će se vaspitno obrazovni rad umisto u cilodnevnom boravku i pripravnim pridškulskom programu dvojezično na srpskom i hrvatskom jeziku sprovodit u cilodnevnom boravku, poludnevnom boravku i pripravnim pridškulskom programu na hrvatskom jeziku.

O tom šta je definisano Odlukom koja se odnosi na zahtiv Pridškulske ustanove „Naša Radost” divanio je šef odborničke grupe okupljene oko Srpske napredne stranke **Veljko Vojnić**:

– **Ovom Odlukom se definiše koji će jezik bit korišćen u vaspitno-obrazovnom radu u vrtiću. Inače otvaranje vrtića je omogućilo to što nam je najzad dostavljena upotrebna dozvola tako da tehnički sada objekat ispunjava uslove za otvaranje i to je bila jedina stvarna priprema zbog čega vrtić nije radio, sve ostalo su bile izmišljotine da se krivica za svoj nerad pribaci na „Našu radost”. Mislim da je onaj koji je vodio investicije pogrišio što se nije potrudio da se izradi upotrebna dozvola na vrime. Kasni ta upotrebna dozvola priko godinu i po dana. Eto mi smo je dobili i počće vrtić da radi. Zafaljujuć divanima s gospodinom Tomislavom Žigmanovom, koji je legitimni pridstavnik hrvatske zajednice, ko pridsidnik DSHV-a, koji je izrazio želju da se ispoštiva želja Vlade Republike Hrvatske i da se nastava obavlja isključivo na hrvatskom jeziku. Mi smo to prihvatili i to nikad nije ni bilo sporno, mi smo samo želili da dodavanjem srpskog jezika priv-**

ziđemo onu mogućnost da, ako se razbole el odu na godišnji odmor vaspitači na hrvatskom jeziku, možemo bilo koga privrimeno primistit da bude zamina, al pošto je to njeva želja mi smo tu želju ispunili.

O ovoj temi sa skupštinske govornice obratio se i nezavisni odbornik **Ninoslav Radak**:

– **U svojem govoru sa skupštinske govornice konstatovo sam da ova situacija s vrtićom u Tavankutu, koji je sagradila i opremila Vlada Republike Hrvatske, već traje previše dugo, vrtić je davno završen, a još nije počo s radom. Evo sad će konačno počet s radom, al moramo znati i sve što se događalo ranije, i kako su tekle stvari, bilo je opstrukcija na lokalnu. Vrtić je tek danas otvoren, a čekali smo na njegov gotovo godinu dana, prija polak godine jezik je prominjen na srpsko-hrvatski, danas smo konačno vratili da bude hrvatski jezik i tako će se i otvoriti.**

Prema ričima odbornika Vojnića trenutno ima deset vaspitača koji potpuno ispunjavaju uslove za vaspitno-obrazovni rad na hrvatskom jeziku, od koji jedna vaspitačica odlazi na porodiljsko, te će se u budućnosti raditi na privazilaženju ovog problema, odnosno nedostatka dovoljnog broja vaspitača koji su osposobljeni za rad na hrvatskom jeziku.

Obiluzen Dan pobide nad fašizmom

Polaganjem vinaca na Spomenik žrtvama fašizma i na Spomen-kompleks palim crvenoarmejcima na Pravoslavnom groblju u Dudovoj šumi u subatu, 9. maja, obiluzen je Dan pobide nad fašizmom. Počast sugrađanima koji su dali svoje živote u borbi za slobodu odala je delegacija koju je pridvodio pomoćnik gradonačelnika **Srđan Samardžić**:

– **Kapitulacijom nacističke Nemačke i njezini saveznika konačno je slomljen najmonstruozniji sistem ikad instaliran u jednoj zemlji zbog kojeg su ljudi pojedini vira i nacionalnosti masovno odvođeni u koncentracione logore, mučeni, zatim ubijani u gasnim komorama i spaljivani u ogromnim krematorijumima. Iza ovog totalnog rata u kojem je izbrisana granica izmed vojnika na frontu i civila ostala je velika materijalna pustoš, više od 55 miliona ljudski žrtava i ogroman broj ranjeni. U fašističkim logorima smrti i zatvorima ubijeno je oko 12,5 miliona ljudi. U frontu odvažni i odlučni koji su na jednoj strašnoj istorijskoj prikritnici spasavajuć čovičanstvo imali snage i smilosti**

suprovatit se fašizmu i na kraju ga i savladat bili su i naš narod i naša zemlja. U Drugom svjetskom ratu, podsitiću, na području kadgodašnje Jugoslavije život je izgubilo oko milion i 700 hiljada ljudi. Naši časni prici su, ko i uvik, u tom krvavom vrimenu bili na strani slabode, pravde i istine. Tim žrtvama i njevoj hrabrosti dužni smo slabodu koju imamo i zato im se i danas najdublje klanjamo.

Prisutnima na Trgu žrtava fašizma obratio se i pridsidnik Varoške organizacije SUBNOR-a Subatica Aleksandar Toković:

– Subatica slavi Dan pobide, dan kad je fašizam završio svoju misiju. Pobidile su članice anti-hitlerovske koalicionije na čelu s borcima Crvene armije Sovjetskim savezom di je Jugoslavija, odnosno Srbija kako u pogledu borbeni dejstava tako i u žrtvama, ovo drugo na žalost, imala veliko učešće. Sa ponosom Srbija slavi ovaj dan. Subatica obiluzava na veličanstven način, i naša je obaveza da naša pokolenja koja dolaze učimo slavnoj i veličanstvenoj istoriji koju u regionu nema niko ni blizu.

Vince na Spomenik žrtvama fašizma pored pridsavnikava Varoši Subatice položili su i pridsavnicava Severno-bačkog upravnog okruga, ambasada Ruske federacije i Kazahstana, veterani i potomci boraca NOB-a, ko i pridsavnicava brojni organizacija, udruženja građana i politički stranaka.

Ministar Glišić i gradonačelnik Bakić obašli radove u Osnovnoj škuli „Đuro Salaj”

U sridu, 20. maja, gradonačelnik Subatice Stevan Bakić i ministar javna ulaganja Darko Glišić obašli su radove na rekonstrukciji subatičke Osnovne škole „Đuro Salaj”. Projekat za koji je Vlada Srbije izdvojila nepuni 295 miliona dinara brez pdv-a, obuvača izgradnju fiskulturne sale i modernizaciju objekta, a kako je ministar ovom prilikom izjavio, rič je o izuzetno značajnom projektu:

– Želimo dicit priuštiti one uslove koje imaje i ostala dica na teritoriji Varoši Subatice, a to je da mogu imat normalno fizičko vaspitanje, i kabinete, učionice i sve one uslove koje tribaje imat dica u ovom razdoblju. Najmodernije opremljeno, tako da ispunjava zaista sve standarde i da pruža sam kvalitet nastave. Ko i kad je u pitanju svaki „živi” projekat naidete na nike probleme, nepridvidene okolnosti koje su usporile dodatno poslove, al se nadamo da ćemo do zimskog raspusta 2026/2027. škulske godine uselit ode đake. Lip termin bi bio da za škulsku slavu Svetog Savu napravimo primopruidaju i da se dica i nastavnicava vrata nastavi ode u svojoj matičnoj škuli.

Kako gradonačelnik Subatice Stevan Bakić objašnjava, nedostatak

fiskulturne sale je jedan višedecenijski problem koji će konačno bit uspišno rišen:

– Osnovna površina postojećeg objekta je 1.300 kvadratni metara, i ona će se uvećat za 2.370 kvadratni metara, to znači da će ukupna površina škulskog objekta nakon rekonstrukcije iznositi 3.670 kvadratni metara. U škulskoj 2025/2026. godini, đaka u ovoj škuli je oko 260 koji su upisani u 20 odiljenja, 12 na srpskom i osam na mađarskom nastavnom jeziku.

Ovo je druga posita ministra ovim povodom subatičkoj škuli, s obzirom na to da je ministar za javna ulaganja, Darko Glišić, 8. jula 2025. godine već obašo radove na temeljnoj rekonstrukciji i dogradnji Osnovne škole „Đuro Salaj” u Subatici.

Na Naučnom skupu „Epress 2026” pridsavljeno 20 naučni radova

Naučni skup „Expres 2026” održan je po 16. put u Velikoj vićnici Varoške kuće. Kako je objašnrio organizator prof. dr Jožef Njerš, na ovom Naučnom skupu pridsavljeno je ukupno 20 naučni radova iz oblasti energetike, solarni sistema i savrimeni tehnologija, a niki od mladi doktoranata i doktora nauka došli su iz daleki zemalja na ovaj naučni skup, što divani u prilog njegovom kvalitetu:

– Ovo je jako interesantno za mlade istraživače, odnosno za one koji rade na doktoratima, jel oni su u obavezi objaviti bar jedan članak u inostranstvu na tim konferencionjama i simpozijumima. Uostalom to je jedan tradicionalni susrit i zdravo je značajno da oni imaju kontakte s drugima. Ove godine imamo dvadeset radova koji dolaze iz Slovačke, iz Mađarske, Srbije, Indije, iz Kenije i Alžira.

Jedan od učesnika koji je pridsavio svoj rad bio je i doktorant Marinko Rudić Vranić:

– Bavim sa solarnim sistemima duže vrime i u sklopu ovog pridsavljanja prezentovaću jedan metod za optimizaciju solarni sistema koji se bazira na korišćenju genetski algoritama. To je relativno nova stvar, a sa time se dobija preciznije i tačnije matematičko rišenje.

Ko i prithodni godina radovi će bit sakupljeni u jedan zbornik i objavljeni.

Mladi inovatori na još jednoj „Projektnoj nedilji” u Tehničkoj škuli „Ivan Sarić”

U Tehničkoj škuli „Ivan Sarić” po 18. put održana je manifestacija „Projektna nedilja”. Kako je kazo Željko Rajčić, direktor škole organizatora, ova za dicit izuzetno značajna manifestacija obiluzava punolitstvo, a ove godine na „Projektnoj nedilji” učestvuje 180 učesnika, 60 mentora-nastavnika koji su pokazali oko 100 projekata. Projekti su se takmičili u pet kategorija:

– Te kategorije su automatizacija i robotika, uređaji, sklopovi ko i makete, društveni angažman, osnovne škole i informatika. Evo osam najst godina je prošlo, sad možemo kazat da smo stigli punolitstvo. U početku smo radili samo projekte za našu škulu i naše učenike, a zadnji sedam-osam godina od kada je tu i Poslovni inkubator sa nama, pozivamo sve škole da učestvuju. Ponekad učestvuju i škole iz drugi varoši Republike ko i određene države iz inostranstva. Bitno je da dica žele što više učestvovat i svoje ideje promovisat.

Suorganizator „Projektne nedilje” je Poslovni inkubator, a kako ističe Ljubica Bertović direktorica Poslovnog inkubatora, oni su prisutni svake godine kako bi podržali mlade i njeve ideje i pronalaskes:

– Subatica ima kapacitet da njevi mladi ljudi, naši sugrađani

pokažu ono što znaju, da dobiju priliku pokazat ono što znaju u svitu nauke i inovacija. Mi zaista možemo bit ponosni samo na nji. Poslovni inkubator osim što podržava Projektu nedilju je tu digod da podrži i sve ljude, odnosno mlade osobe koji su digod na svom startu kad je poslovanje u pitanju, i naša vrata su im širom otvorena.

Nakon prezentacije projekata i odabira nabolji od strane stručne komisije podijeljeno je ukupno 15 nagrada.

Ples maturanata na Trgu

U organizaciji Kancelarije za mlade Varoši Subatice u sridu, 27. maja, na Trgu ispred Varoške kuće, održan je svečani Maturski ples sridnji škula. Kako organizatori ističu ova manifestacija već godinama pridstavlja jednu od najlipši i najemotivniji tradicija naše varoši, simbol mladosti, zajedništva, odrastanja i novi početaka. Ove godine, maturanti su na centralnom Varoškom trgu izveli svečani valcer, za koji su se pripremili već nediljama kroz redovne probe i druženja. Nuz sam ples, svi prisutni imali su priliku uživati i u prigodnom muzičkom programu, ko i nastupu učenika Muzičke škole.

Kancelarija za mlade Varoši Subatice nastavlja podržavati aktivnosti koje okupljaju mlade, promovišu prave vrednosti i stvaraju uspomine koje će se pamtit godinama, kazo je koordinator Kancelarije za mlade **Denis Babić**:

– Kancelarija za mlade Varoši Subatice je poslala poziv svim škula-ma da maturanti učestvuju na maturskom plesu. Maturanti su se mogli prijaviti dobrovoljno, čitava četiri miseca se mi pripremamo za ovaj program. Probe su bile dvared nediljno, svake nedilje, učenici su to gledali da ispoštuju i bilo je veselo druženje. Sve je prošlo u najboljem redu i čestitam im u ime Kancelarije za mlade.

Klementina Hanak iz Tehničke škole „Ivan Sarić“ učesvovala je na maturskom plesu na Varoškom trgu i kako kaže to će joj bit izuzetna uspomina jednog dana:

– Počeli smo se još u februaru pripremljat i bilo je zdravo interesantno, upoznala sam tušta novi ljudi, bilo je zaista lipo. Išli smo redovno na probu i zdravo mi je drago što sam učesvovala u ovom.

Nemanja Pejcin, maturant Medicinske škole, takođe se rado odazvo pozivu za učešće na ovu manifestaciju:

– Sve ovo je malo i tužno da tako kažem, jel smo došli do ovog perioda u životu, al samo ovo druženje koje smo mi tu imali je zaista bilo zadivljujuće. Izuzetno je dobro po nas i zafalan sam na pozivu što sam bio tu. Lipo je završit škulu, odrastat i nastavi sa životom, al napuštati društvo s kojim sam proveo četiri godine malo je ipak tužno.

Kancelarija za mlade Varoši Subatice je ove godine obezbedila i bresplatan taksi privoz za sve učesnike maturskog plesa nakon maturske večeri, kako bi maturantima bio omogućen siguran i bezbedan povratak kući.

Subatica bila domaćin 68. Festivala muzički i baletski škula Srbije

Od 7. do 13. maja Muzička škula bila je domaćin izuzetnog umitničkog događaja – festivala koji okuplja najtalentovanije mlade muzičare i baletske umitnike, 68. Festivala muzički i baletski škula Srbije.

Kako je kazala direktorica Muzičke škole u Subatici **Dragana Nikolić** naša varoš ugostila je mlade muzičare osnovnoškolskog uzrasta kojima je ujedno poželila tušta sriće na takmičenju:

– Naša škula ima veliku čast da bude organizator 68. Festivala muzički i baletski škula Srbije, a poslidnji put smo bili domaćini ovog

značajnog Festivala 1995. godine, a prija tog 1979. godine i 1968. godine kada je škula proslavljala značajan jubilej 100 godina postojanja. Za ovogodišnji Festival su se prijavile čak 63 muzičke škole iz Srbije što znači da će kroz našu škulu i varoš proć oko 1.000 učesnika, učenika i njevi nastavnika.

Kako je kazala sekretarka žirija **Nina Milosavljević**, pored takmičenja učesnici i positioci su mogli uživati i u koncertima:

– Festival je takmičarskog karaktera i učestvuju učenici osnovni muzički škula. Takmiče se solisti i kamerni ansambli, a zatim i horovi i orkestri. U okviru Festivala održavaju se i tri koncerta.

Organizator festivala je Zajednica muzički i baletski škula Srbije, a škula domaćin ove godine Muzička škula Subatica.

Svitski dan Crvenog križa i Nedilja Crvenog križa

Varoška organizacija Crvenog križa Subatica i ove godine obiluzila je 8. maj – Svitski dan Crvenog križa i Crvenog polumiseca, a održane su i brojne aktivnosti povodom tradicionalne Nedilje Crvenog križa koja je trajala od 8. do 15. maja, med kojima su kviz znanja, pridavanja, akcija dobrovoljnog davanja krvi.

U petak, 8. maja, položen je vinac na bistu **Anrija Dinana**, tvorca i začetnika ideje pokreta Crvenog križa u parku Trga žrtava fašizma. Kako je ovom prilikom kazo **dr Siniša Trajković**, sekretar Crvenog križa Subatica najvažniji zadatak uvik ostaje isti:

– S obzirom na to da je naša misija ublažavanje ljudske patnje, mi obavljamo socijalno-humane aktivnosti. Imamo Narodnu kujnu koja je mirena brojom korisnika najveća Narodna kujna u Vojvodini. Imamo 1.050 korisnika koji primaju kuvani obrok i 150 korisnika koji se obezbeđuju mesečno paketima rane. Zatim tu imamo program podile odiće, imamo službu traženja, program dobrovoljnog davanja krvi. Tu su i program prve pomoći, program pripreme i dilaovanja u nesrićama, i odgovora na nesriću, i volili bi da ovaki prilika bude što manje. Tu je i rad s mladima i s njima zajedno promovise-mo sve ove programe. Radimo i program preventivne zaštite zdravlja u ruralnim sridinama, zajedno s partnerima i edukativnim programom.

Med brojnim volonterima koji daju svoj velik doprinos svim aktivnostima Crvenog križa je i **Sara Nikolić**, volonterka:

– Volonterka sam Crvenog križa već skoro pet godina i za mene je volontiranje nešto najlipše što sam ikad iskusila. Upoznala sam tušta divni ljudi i tušta sam stvari naučila priko tog samog volontiranja. Najviše volim učestvovati u akcijama dobrovoljnog davanja krvi, prve pomoći, u programima borbe protiv trgovine ljudima.

U sklopu Nedilje Crvenog križa nakon polaganja vinca na bistu Anrija Dinana održane su Promotivne aktivnosti u centru varoši, a u saradnji za Zavodom za javno zdravlje i Domom zdravlja Subatica, pružene su usluge mirenja i preventivni prigleda zainteresovanim varošćanima. Organizovana je podila polovne i nove odiće u avliji Crvenog križa Subatica, ko i svečana dodila zafalnica dobrovoljnim davaocima krvi za 10 i 20 davanja.

Humanitarni trening „Trći za ritke med nama, trći za PKU“

U subatu, 16. maja, na Paliću održana je humanitarna trka pod nazivom „Trći za ritke med nama – trći za PKU“, posvećena osobama obolilim od fenilketonurije, ritkog genetskog poremećaja metabolizma uzrokovanog nedostatkom enzima za razgradnju aminokiseline fenilalanin.

Kako je kazala **Bojana Terzin**, pridsidnica „PKU” Udruženja Srbije, ova bolest zahtiva tušta discipline:

– **Fenilketanurija je ritka bolest metabolizma. Ona je takođe i nevidljiva bolest, al zahtiva tušta discipline, truda i otkriva se neonatalnim skriningom. Zafaljujuć njemu, ne ostavlja posledice po pacijenta, al zahtiva angažovanje cile porodice zato što to znači strogo kontrolisane, pripremljene obroke i jednu disciplinu koja traje cilog života.**

Kako ističe **Petar Feršišin**, od izuzetne važnosti je ograničit unos proteina, te je potrebna doživotna disciplina:

– **Normalna je ishrana, al imamo ograničen unos proteina. Možem poist na primer riblju čorbu, al ostatak dana krv i džem zbog proteina. Balansirana ishrana i disciplina mi najviše pomažu, i organizacija, kako ću, šta i kad ću isti.**

Kako dodaje **Mihajlo Terzin** i njegova ishrana prilagođena je stanju:

– **Ishrana nije tušta drugačija od kogagod ko nije obolio, al moram proteine unositi na vreme. Većinom se ranim povrćem i koristim niskoproteinsko brašno. Ranim se drugčijim krumom i idem drugčija jaja.**

U toku humanitarne trke na Paliću organizovane su i edukativne radionice u saradnji s Crvenim križom Subatice i Zavodom za javno zdravlje Subatice naminjene doci i mladima.

Poslidice fizičke neaktivnosti

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana fizičke aktivnosti Centar za promociju zdravlja Zavoda za javno zdravlje Subatica u partnerstvu sa Osnovnom školom „Sečenji Ištvan”, Crvenim križom Subatica, Udruženjem „AKA” i Rekreativnim savezom Subatice „Sport za sve” organizovali su 11. maja 2026. godine promotivnu sportsku akciju „Kretanjem do zdravlja”. Cilj ove akcije je bio promocija različiti oblika fizičke aktivnosti ko zdravog stila koji je važan za normalan fizički i mentalni razvoj mladi, ko i isticanje značaja fizičke aktivnosti za dobro zdravlje svi generacija.

Međunarodni dan fizičke aktivnosti je obiluzen na sportskim terenima Osnovne škole „Sečenji Ištvan” na nekoliko poligona di su bili upriličeni programi različiti vežbi motorički sposobnosti, fizičko zagrijavanje i opuštanje vežbanjom nuz muziku, a bile su tu i vežbe s rekvizitima, ko i zabavne sigre na poligonu. U toku akcije volonteri Crvenog križa demonstrirali su pružanje prve pomoći kod sportski povrida i dali priliku učenicima da se i sami oprobaje u pružanju prve pomoći.

Istraživanja u Srbiji pokazivaje da samo 31,5% dice škulskog uzrasta svakodnevno provodi sat vrmena u fizičkoj aktivnosti. Derani su aktivniji od cura, a s godinama procenat opada – naročito kod cura, di u prvom razredu sridnje škole samo 16% nji ispunjava priporuke. U poređenju sa 2018. godinom, biluži se pad fizičke aktivnosti kod oba pola i svi uzrasta, osim kod derana petog razreda osnovne škole, di je zabiluzen blagi porast. Prema poslidnjim objavljenim rezultatima u Srbiji iz 2019. godine, odrasli prosično side 4,7 sati dnevno. Aerobne aktivnosti u slobodno vreme u priporučenom obimu praktikuje tek 11% populacije uzrasta 18–64 godine, ističu iz Odiljenja za promociju zdravlja Zavoda za javno zdravlje Subatica.

Značaj oralne higijene

Nedilja zdravlja usta i zuba se u Srbiji tradicionalno obiluzava treće nedilje maja, a slogan ovogodišnje kampanje glasi „Zdravi zubi za zdrav os-

mih”. Slogan kampanje naglašava značaj dobrog oralnog zdravlja ko važnog dila opšteg zdravlja i priduslova za pravilno obavljanje osnovni funkcija ko što su ishrana, disanje i divan, al i ko jednog od ključni faktora koji doprinose samopouzdanju i psihosocijalnom blagostanju.

Kampanja se tradicionalno realizuje od 1991.godine, kako bi se ukazalo na značaj oralnog zdravlja i mogućnosti prevencije bolesti usta i zuba. Na nacionalnom nivou kampanju organizuju Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut” i Stomatološki fakultet Univerziteta u Beogradu nuz podršku Ministarstva zdravlja Republike Srbije, a na nivou okruga instituti i Zavodi za javno zdravlje sa stomatološkim službama Domova zdravlja nuz aktivno učešće privatne stomatološke prakse, lokalne zajednice, privatnog sektora i udruženja građana.

Bolesti usta i zuba su vodeći zdravstveni problemi u mnogim zemljama i negativno utiču na ljude tokom čitavog života. One dovode do bola i neprijatnosti, socijalne izolacije i gubitka samopouzdanja, a često su povezane i sa drugim ozbiljnim zdravstvenim problemima (npr. hronične upale zglobova i srčani zalistaka). Kada je oralno zdravlje narušeno bolešću el povridom, posledice se odražavaje i na opšte zdravlje. Učestalost glavni bolesti usta i zuba nastavlja da raste širom svita uslid urbanizacije i promina životni uslova. To je prija svega poslidica nedovoljne izloženosti fluoru (u vodi za piće i sridstvima za oralnu higijenu ko što su paste za zube), dostupnosti, pristupačnosti i korišćenja rane s visokim sadržajem šećera, ko i ograničenog pristupa uslugama stomatološke zdravstvene zaštite u zajednici. Marketing rane i pića bogati šećerom, ko i duvanski i alkoholni proizvoda, dovo je do povećane potrošnje proizvoda koji doprinose nastanku bolesti usta i zuba ko i mnogi drugi nezarazni bolesti.

Faktori rizika za nastanak bolesti usta i zuba nisu samo loša oralna higijena već i faktori koji su značajni i za nastanak oboljenja srca i krvni sudova, maligni oboljenja, dijabetesa, ko što su nepravilna ishrana s velikom količinom masti, soli i šećera, upotriba duvanski proizvoda, štetna upotriba alkohola, fizička neaktivnost, al i socijalne determinante zdravlja. Oralne bolesti u najvećoj miri pogađaju najugroženije i najsiromašnije populacije. Ljudi niskog socioekonomskog statusa su u većem riziku da obole od oralni bolesti. Prema rezultatima nacionalnog istraživanja u Republici Srbiji, koje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku 2019. godine, 57,8% stanovnika pere zube češće od jedared dnevno, a čak 75,1% mladi uzrasta 15-24 godine. Svaki drugi stanovnik Srbije (55,3%) procinjiva stanje svoji zuba i usne duplje ko dobro, što je takođe poboljšanje u odnosu na prithodno istraživanje iz 2013. godine (45,6%). Istraživanje ponašanja u vezi sa zdravljom dice škulskog uzrasta u Republici Srbiji 2022.godine (HBSC), ukaziva da je naviku redovnog pranja zuba češće od jedared dnevno imalo oko dvi trećine anketirane škulske dice (71,6%), značajno više cura neg derana (81,2% prema 60,7%). U svim uzrasnim grupama cure češće redovno peru zube u odnosu na derane. U odnosu na 2018. godinu uočava se smanjenje procenta derana petog razreda osnovne škole koji redovno održavaju higijenu zuba.

Prema rezultatima sistematski prigleda u 2025. godine u Subatici sve zdrave zube u 7. godini života ima 62,0% dice, a u 12. godini 37,0%. Opšte priporuke za očuvanje oralnog zdravlja nisu usmirene samo na značaj održavanja adekvatne higijene i redovni posita stomatologu, već obučavaje i priporuke za smanjenje unosa šećera, a podstiče se i uključivanje poruka o bezbednom fizičkom okruženju, ko i uticaju konzumiranja alkohola i pušenja na oralno zdravlje, poručivaje iz Odiljenja za promociju zdravlja Zavoda za javno zdravlje Subatica povodom Nedilje zdravlja usta i zuba.

K. S.

PRIDSTAVLJEN OSAMNAJSTI ZBORNİK DIČIJI LITERARNI RADOVA „BUNJEVAČKA LIPA RIČ”

Punolitstvo lipe ideje

S idejom da svoje aktivnosti približe najmlađima, al i da one najmlađe podstaknu da što više koriste bunjevački maternji jezik u Bunjevačkoj matici su prija osamnajst godina pokrenili

projekat namijenjen dici koja kroz literalni konkurs, poeziju i prozu, šalju svoje radove koji kasnije budu objavljeni u zborniku „Bunjevačka lipa rič”, dok se najbolji i posebno nagrade.

NAGRADE ZA NAJBOLJE

Poezija od 1. do 4. razreda – 1. mjesto: Leo Bešlin, 4. razred, OŠ „Matija Gubec” iz Gornjeg Tavankuta, s pismom „Moj dida”; 2. mjesto: Aleksa Gabrić, 4. razred, OŠ „Majšanski put” iz Subatice, s pismom „Dva drugara”; 3. mjesto: Nikola Jakić, 2. razred, OŠ „Majšanski put” iz Subatice, s pismom „Igra”.

Proza od 1. do 4. razreda – 1. mjesto: Filip Stantić, 3. razred, OŠ „Matko Vuković” iz Subatice, s prozним dilom „Božić”; 2. mjesto: Jovana Orčić, 2. razred, OŠ „Vuk Karadžić” iz Bajmaka, s prozним dilom „Moje omiljeno jesenje voće”.

Poezija od 5. do 8. razreda –

1. mjesto: Milana Lukić, 6. razred, OŠ „Đuro Salaj” iz Subatice, s pismom „Salaš stari”; 2. mjesto: Noel Letić, 6. razred, OŠ „Đuro Salaj” iz Subatice, s pismom „Dud”.

Proza od 5. do 8. razreda – 1. mjesto: Milica Mačković, 6. razred, OŠ „Matko Vuković” iz Subatice, s prozним dilom „Uspomena na 1. maj”; 2. mjesto: Mihaela Vukov, 7. razred, OŠ „Pionir” iz Starog Žednika, s prozним dilom „Berba kuruza”.

Specijalna nagrada pripala je Lani Rogić, učenici 6. razreda OŠ „Đuro Salaj” iz Subatice, za literarna dila „Na mom salašu” i „Moje ravno polje”.

Kako ističe Slađana Marković Štetak, koordinator projekta, za razliku od prošle godine vidi se napredak po broju pristiglih radova.

– Čini se da su dica bila više motivisana i da su se baš potrudila. Teme su slobodne, al se dica najčešće odluče svoje radove predstaviti kroz divane o salašima, majkama i didama, o kadgodšnjem životu. Zbornik smo propratili s likovnim radovima djece, nastalim na likovnoj radionici. Nuz literalne priloge su tu i lipi radovi, tako da je kompletan zbornik u stvari pridstavljen kroz kreativnost djece.

Na konkursu su učestvovala dica iz osnovni škula, a kako ističe Slađana Marković Štetak, posebno su se istakle OŠ „Đuro Salaj” iz Subatice i OŠ „Vuk Karadžić” iz Bajmaka.

– To su i najbrojnije škole po pitanju broja učenika, a drago nam je i što se vidi napredak diči-

ji radova. Ričnik je bogatiji i mislim da ove godine možemo biti baš zadovoljni.

U susret jubileju – 20. ciklusu, naša sagovornica podsća da konkurs nije samo namijenjen dici koja uče bunjevački, neg svim škularcima.

– Svi mogu pisati, slati radove. Svi radovi se nađu u zborniku, a naš žiri izabira najbolje.

Jelena Vukčević koja bunjevački pridaje u OŠ „Đuro Salaj” ističe kako i nije iznenađenje zašto je baš iz ove škole toliko radova.

– U našoj škuli je i najviše učenika koji pohađaju bunjevački jezik s elementima nacionalne kulture, pa samim tim se i trudimo imati najveći broj radova. Inspiraciju tražimo kroz tekstove koje obradimo kroz nastavu, kroz susrete s bunjevačkim piscima, posutama, upoznavanjem s običajima, kulturom i životom Bunjevaca. Dici je zanimljivo

kad vide i čuju kako se život kad-god odvija, pa onda sidnemo zajedno divanit i dogovorimo se ko bi o čemu mogo pisat. I posli ponovi svi sidnemo zajedno, čitamo, ispravimo ako triba što-god i tako dođemo do velikog broja lipi radova.

Med nagrađenim proznim radovima bio je i onaj koji potpisiva Jovana Orčić iz OŠ „Vuk Karadžić“.

– Pisala sam o omiljenom jesenjem voću. Taka ideja mi se činila zanimljivom. Od moje sestre Milice sam vidila kako mož pisat pismice, volim i deklamovat. I onda kad dođe jedna ovaka nagrada, onda sam još motivisanija za rad.

Filip Stantić iz OŠ „Matko Vuković“ osvojio je prvo mesto u kategoriji proze kod učenika niži razreda.

– Piso sam o Božiću, i to me je posebno inspirisalo. Baš volim božićne praznike, onda smo svi na okupu, a bude uvik i fine rane i lipi poklona. Zdravo sam se obradovo kad sam čuo da sam osvojio prvo mesto, nadam se da mi to donet motivaciju. Volio bi i dalje pisat, za početak će to bit o praznicima koje baš volim.

Što se ljubitelja poezije tiče, Leo

Bešlin iz OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta osvojio je prvo mesto u konkurenciji učenika niži razreda.

– Bio sam na takmičenju u deklamovanju, svidale su mi se sve te pismice koje sam čuo, pa sam dobio ideju i sa se oprobati u pisanju. Piso sam o svojem didi, nije bilo tako teško. Nisam se nado da će bit ovako lipo nagrađena.

Kod stariji osnovaca u kategoriji prozni radova istakla se Milica Mačković iz OŠ „Matko Vuković“.

– Volim pisat jel mi to budi kreativnost, a za temu sam izabrala jednu uspomenu za 1. maj. Na bunjevački idem od petog razreda, a ovo je bio prvi put da sam poslala rad na konkurs. Baš sam se obradovala kad sam vidila da je nagrađen.

U ime Varoši Subatice organizatorima i dicit čestito je Nenad Ostojić, član Varošskog vića Subatice zadužen za oblast obrazovanja.

– Ovaj zbornik predstavlja sviđočanstvo ljubavi, prema mater-

njem jeziku, tradiciji, običajima i kulturnoj baštini koja se prinosi iz generacije u generaciju. Svaka vaša napisana pisma i pripovitka čuvaje dio identiteta i obogaćivaje kulturni identitet naše varoši. Mi svakako ostajemo posvećeni svima onima koji niguju različitošć koja čini našu Subaticu vridnom.

U žiriju koji je ove godine biro najlipše radove bili su Geza Babićanović, Mijo Mandić i Zvonko Stantić. N. S.

DICA KOJA UČE BUNJEVAČKI JEZIK KRAJ ŠKULSKE GODINE OBILUŽAVAJE KROZ IZLET

Omiljeno učenje u prirodi

Ono što je dobro, kažu ljudi, ne minja se, a jedna od omiljeni aktivnosti za koju se dica koja uče bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture cile škulske godine pripravlje jeste – izlet. Nasmijana lica bila su najbolji pokazatelj da je lipo vrime u simbiozi s dobrim raspoloženjem bilo zaslužno za baš taki utisak koji se mogo steknit na prostoru Salaša „Đorđević“.

– Dica vole otvoren prostor, a pripravili smo im i „slobodno-organizovane“ aktivnosti – ima sporta, druženja, ali i radionica koje su bile tematski organizovane. Bile su nam u gostima Kraljice, a i pravili smo kraljičke kape. Naravno, bilo je mnogo pros-

njevački jezik sa elementima nacionalne kulture još nisu zakasnili.

– Svi oni koji vole bunjevački jezik, kulturu i istoriju, onima koji su dio ovog naroda, al i svim drugima mogu se na kraju škulske godine, priko objedinjene ankete, prijaviti. Čujem da ima

tora za druženje. Bilo bi vrlo korisno kad bismo ovake izlete mogli praviti više puta godišnje, al su uvik tu priprika sridstva. Svakako se trudimo da se dicit, i pored svi aktivnosti koje radimo tokom godine, zafalimo na ovaj način. Kako su Kraljice simbol plodnosti, radosti i sriće, nadam se da će to što smo primili od nji doć u sve kuće u kojima su dica koja uče bunjevački, u sve kuće u kojima se bunjevački niguje i voli – divani dr Suzana Kujundžić Ostojić, pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

Kako dodaje pridsidnica NSBNM, oni koji bi želeli upisat se u svojim školama na izborni predmet bu-

škula u kojima se ne štampa druga strana ankete za izborne predmete, di se nalazi i bunjevački. Tamo di je to slučaj, uvik se mogu kontaktirati učitelji, direktori, na kraju i Nacionalni savit. Jer, bunjevački se mož izučavat u svakoj škuli, nema veze da li se već odvija nastava.

Da je izlet tema o kojoj se priča i prija i posli druženja potvrdiva i Vesna Biljanski koja bunjevački pridaje u OŠ „Matko Vuković“.

– Normalno je da dica vole provest jedan dan koji je malo drugčiji i opušteniji. Nema škulski klupa, name nastave, a opet mož se dosta naučit. I mi se, naravno, pripravimo za ovaj dan,

GOSTOVALE I „KRALJICE“

Posebnu radost kod dice donele su „Kraljice“. Gosti iz Kulturno-umitničkog društva „Aleksandrovo“ pokazali su ovaj stari bunjevački običaj.

– Dica rado učestvuju u ovakim programima, brzo se zain-

teresuju i onda bude sve lagano. Dobre su, vidim, bile reakcije dice, učenci su se oduševili. Što se naši članova tiče, čini mi se da je sad bilo malo više treme, prilikom nastupa prid drugarima, al je i ovo dobro prošlo.

organizujemo različite aktivnosti, sminjivamo se. Prošli smo, na primer, pravljenje kraljički kruna, vidili smo izložbu, ima ko je uživo u radionici pecanja, a bilo je i dosta prostora za sportske aktivnosti. Posebno mi je drago kad vidim kako se dica družu, kako učenci iz razni škula razminjuju iskustva, obraduju se jedni drugima na ovakim susretima.

U sigri s drugarima je uživala i Iskra Stantić.

– Ovo je baš jedan lip izlet, i najviše uživam u sigri s drugarima. Nismo se signalili na telefonima, neg smo imali priliku pokazat i nike vištine, a najzanimljivija mi je bila trka s čašama s vodom.

Učiteljice su se minjale na sportskom poligonu, a stigli su upravo

Dragana Pinter je imala priliku proć više radionica, a posebno je uživala u pecanju.

– Vidićemo da li ćemo štogod upecat, a imam već iskustva u tom, jer sam pecala često sa tatom. Upecala sam jedared i jednog soma i bio je to baš zanimljiv ulov.

kad je Svetlana Mormer, sa dicom iz Bajmaka, pokazivala kako će se moć sigrat skakanja u džaku, nošenja jajeta, čaše s vodom...

– Podilili smo se, znamo ko šta radi, pa se aktivnosti brže redaje i dica stalno štogod imaju. Ima tu i malo slobodnog vrimenta, al je dobro da ima i ovaki elemenata.

POZIV NA FOLKLOR

Jovana Vidaković iz KUDŽ „Bratstvo” bila je raspoložena da ono što već pokazuje i malim folklorcima „Bratstva” pokaže i dicit na izletu. Ujedno, bio je to i zanimljiv poziv dicit da se priključe folkloru.

– Došli smo odraditi jedan dio programa s dicom, al i pridstaviti naš rad. Objasnili smo im šta je folklor, šta mi to i kako radimo kako čuvamo tradiciju, di sve putujemo, a pokazali smo im i osnovne elemente pojedini bunjevački igara. Prilagodili smo koreografije uzrastu i sposobnostima, pokazali smo im igre „Srdim se dušu”, „Mazuljka” i „Keleruj”. I oni i svi drugi koji žele mogu nas potražiti na probama u KUDŽ „Bratstvo” –

naša vrata su svima otvorena, a uprkos brojnim sadržajima koji se dicit danas nude – folklor nosi svoje vridnosti koje su uvijek aktuelne.

Med mladim „demonstratorima” bila je i Doris Benić.

– Nije mi bilo teško pokazati ono što sam do sad učila na folkloru. Naravno, ima ko će brzo moć naučiti ono što pokažemo, ima ko i neće, al je bitno da se svi zajedno družimo i lipo provedemo. Jel zaista je lipo bio dio jednog ovakvog Društva, družimo se, putujemo, nastupamo, a vrlo su zanimljive i nošnje koje oblačimo, pogotovo bunjevačka nošnja koja se ističe po svojoj raskoši – kazala nam je Doris Benić.

PECANJE – OMILJENA ZANIMACIJA

Kako nam je divanio Tihomir Vrbanović, koji je ovom prilikom vodio radionicu pecanja, a kako smo i sami mogli viditi, pecanje postaje omiljena zanimacija na ovakvim izletima.

– Mislim da su priroda i ljubav prema prirodi ono što privlači dicit, pa i nemamo dovoljno štapova u odnosu na to koliko ima zainteresovani. Mislim da će nam uskoro i ovo jezerce bit malo. Uglavnom su tu dicit koja već imaju određeno iskustvo, pecaje s roditeljima, braćom, a ima i dicit koja nikad do sad nisu držala štap u ruci, pa vide kako nuz malo volje ni to nije teš-

ko – pripovida Vrbanović, pa nastavlja divan o zanimljivom hobiju:

– Ko stvarno voli prirodu on će uživati i u pecanju. U principu, riba na kraju i nije na prvom mistu, neg vrijeme koje je provedeno napolju, u prirodi i to je sjajna anti-stres terapija i to nema cinu. Frišak vazduh je likovit.

Kako saznajemo, u posljednje vrijeme manje je prirodni – divlji voda, suše i navodnjavanje su učinile svoje, al tu je i Palić.

– I na Paliću se mož upecati riba, ima najviše babuški i karsa, malo smuđa, zabrana je trenutno na šarana.

Ko je kreativniji, on se bolje pokazao u pravljenju kraljički kapa, a ovi drugi su se borili na sport-

skim poligonima. Vidila su dicit i „Kraljice”, jednu lipu izložbu, mogli se se upoznat i s pecanjom

i s folklorom – program je bio baš sadržajan – diviani Svetlana Mormer.

Ono što je bilo zanimljivo da se dicit i znaju sigrat i družiti, iako često kažemo da su nove generacije samo upućene na telefona. Naravno, sve je lakše ako dođe prava podrška od stariji.

– Ovo je ujedno i apel na sve roditelje i one koji se bavi dicom, njima samo treba malo dat sadržaja, malo se uključiti u sigru i neće im telefon bit stalno u rukama.

O pomenutim kraljičkim kapa koje su nastale na radionicama govore su Ena Mihaljević i Lena Gergelj.

– Prvo smo na papirima isikli cvitiće, pa smo onda sastavili kapa i lipili detalje. Bile su nam u gostima „Kraljice”, pa smo mogli i zaista svi viditi kako to izgleda u

stvarnosti – divani Ena, a Lena nastavlja:

– Svi smo se baš lipo zabavili, nije teško napraviti kapu, bilo je dosta sikanja, lipljenja. Potrudili smo se da bude puna cvitića, ljubavi i mašte, a sve je to prošlo kroz druženje...

O prilici da se iskaže kreativnost u susretu s tradicijom divanima nam je Sanja Saulić koja bunjevački jezik pridaje u Tavankutu.

– Onda se dobije štogod baš zanimljivo, ko što su ove kraljičke kape, a tradicija se približi na jedan interesantan način. O „Kraljicama” se, naravno, uči i kroz nastavu, al je svakako dicit lakše i lipše kad to mogu i vidit kako zapravo izgleda. Pri tom, kad sami štogod kroz radionicu i praktičan rad stvore, onda je osjećaj potpun. I to svakako budu teme divana o ekskurziji o kojoj dica divane do narednog okupljanja. Jel, njima svima znači to što su digod išli, putovali, družili se, razminili saznanja i iskustva.

Da su ovakve prilike za druženje i razminu iskustva dragocine i za pridavače i dicit divani i Jadranka Tikvicki, pridsidnica Odbora za obrazovanje u Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine.

– Ovaj dan je najlipši u toku jedne škulske godine i daci ga radosno čekaju. Tu su dica iz svi osnovnih škula u kojima se uči bunjevački, a pridružili su nam se i sridnoškulci – oni su bili tu i

da pomognu. Najviše aktivnosti je usmereno ka onim najmlađima, a njima smo pripremili pet aktivnosti radioničarskog tipa. Određene elemente nastave smo uklopili u jedan ovaki program, a bilo je posebno značajno kad su

dica pokazala svojim vršnjacima običaj Kraljica, a zanimljiv je bio i folkorni program.

Med gostima na izletu su, osim drugara iz KUD „Aleksandrovo” koji su pokazali običaj Kraljica, bili i drugari iz KUDŽ „Bratstvo” koji

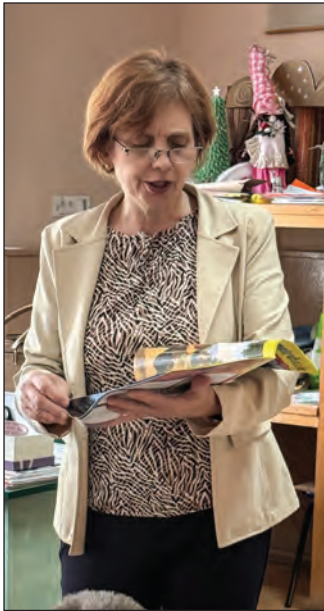
su pripravili prigodnu folklornu radionicu.

Program je održan nuz saradnju NSBNM i Fondacije „Mijo Mandić”, a finansijsku podršku dao je Pokrajinski sekretarijat za privrodu i turizam.

N. S.

U BAJMAČKOJ ŠKOLI SE ODAVNO ČUJE I BUNJEVAČKI JEZIK NA ČASOVIMA Predmet na kojem se smije

U bajmačkoj Osnovnoj školi „Vuk Karadžić“ oдавно se na časovima čuje i bunjevački, a čuje se i koliko su dica koja ga pohađaje vesela i s koliko radosti prihvataje nove lekcije. I dok se ore nove riči i dok se tradicija mož često i vidit, opipat, pa i koštati, stub oslonac ovake nastave je učiteljica **Svetlana Mormer** koja izvodi još jednu generaciju učenika koji ne žele zaboravit svoj maternji jezik.

Svetlana Mormer

Kako i sama kaže, časovi bunjevačkog se vole, oni su malo drugačiji od uobičajene nastave, a kad se posveti pažnja pristupu dicit, onda rezultati neće izostat.

– **Trudimo se dicit olakšat nastavu, da im prilagodimo sadržaj tako da im se čini da se sigraju. Kad tako prihvate nastavu, onda i zaista mnogo lakše usvajaju znanja. U stvari, kroz sigru se znanja i najbolje usvoje. Tako, na primer, kad učimo nove riči, onda se trudimo da, ako je u pitanju kakit predmet, da oni to mogu vidit, opipat, ostit težinu,**

veličini. Drugčije je, na primer, kad je laboška naslikana, el kad je oni zaista drže u rukama. Imamo dosta elemenata koje dobijamo, donesemo od kuće, pozajmimo. Pravimo plakate, idemo na izlet, na izložbe, gledamo čiste sobe, bunjevačke kuće, gostujemo na prelu, na risu... I sve to ostaje upamćeno, a virujem da će i oni bit kadri da to što su upamtili prinesu novim generacijama – pripovida Svetlana Mormer.

Nuz ono što nude udžbenici, zanimljivosti doprinosi angažman pridavača, roditelja, naravno i dice. – **Tušta pivamo, učimo narodne igre, kola – tražimo uvijek način gradivo dopunit. Učimo i gramatiku, čitamo, povezivamo tradiciju, povezivamo i druge predmete i kroz sve to provlačimo bunjevačku kulturu.**

Značajno je ostat u kontaktu s dicom i kad se časove završe. Učenicit ove škole redovnit su na programima koje organizuje Bunjevačkii kulturni centar „Bajmak“, i ko gosti i ko učesnicit, a ističu se i na takmičenju u deklamovanju.

– **Triba imat dicit koja to mogu iznet – ne mož učitelj sam ništa ako nema dicit koje na poseban način osti pismu i ima želju savladat tekst. Triba tu i vri-**

mena da se to nauči. Ako je dicit koje oće, ko što imamo mi, na primer, kroz Milicuit i Jovanu Orčić, te Milutinait Miloševićait, onda smo svi zajedno na putu do uspiha. Naravno, zdravo sam ponosna na svaki njev rezultat – nastavlja učiteljica, pa dodaje da joj je posebno drago kad vidi koliko su dica upućena jedna na druge, koliko se družie, pomažu...

– **U višim razredima dicit zna bit napornije, imaje više predmeta, više obaveza, pa je i teže organizovat časove, uklopit sva odiljenja. I onda mi posebno bude drago kad dođu, brinu jednit o drugima, viđamo jii zajedno, pripoznaju se u škuli, osičaje se ko jedna familija.**

O zanimljivim časovima svidioće i samit daci koje smo positali na dan kad se učilo o starim predmetima i kadgodašnjem životu Bunjevaca.

– **Najinteresantnije mi je bilo kad smo učilit nove riči, na osnovu predmeta koje smo vidilit, a**

posebno su mi se svidale ćupicait fenjer – divanait Matejait Vujević, a Iskra Stantić nastavlja:

– **Nove riči koje naučimo su pravo bogatstvo, a i prilike da se sigramo i tako učimo redovno koristimo.**

Luku Kopilovića najviše obrađuje kad na red dođe kaka pripovitka na bunjevačkom, el kad se u „Tandrčku“ prolisat strana s vicovima.

– **Volim i kad se sigramo, „kurjaka“ i fudbala.**

Danica Dević voli kad dođe na bunjevačkii, jel je to nije čas ko svakit drugi.

– **Drago mi je što nemamo kontrolnit i pismenit zadatoka, ko u kakim drugim predmetima, neg je sve onako mirnije i laganije.**

I kad se spoje dvi ključne strane, pridavač koji ima volju i želju dat sve od sebe dicit, i dica koja vole učit o tradiciji i maternjem jeziku, dobije se rezultat koji je i te kako vidljiv. N. S.

RADIONICA ZA IZRADU SLAMARSKI „OLDTAJMERA”

Veliko interesovanje mladi

U četvrtak, 21. maja, u prostorijama Udruženja građana „Bunjevačko kolo” u Somboru održana je prva ovogodišnja slamarska radionica sa najmlađima. Naime, rič je o saradnji Udruženja i varoške Osnovne škole Bratsvo-jedinstvo i to kroz projekat grada Sombora – Lokalni akcioni plan za mlade (LAP).

Učenici od četvrtog do šestog razreda koji su izrazili želju bliže se upoznat sa slamarstvom okupili su se u „Bunjevačkom kolu” i nuz mentorstvo slamarski Diane Ostrogonac, Veronike Kuleša i Mirjane Radojević upoznali su se sa prvim koracima u ovoj specifičnoj narodnoj umitnosti.

Nakon kraćeg upoznavanja sa bunjevačkom nacionalnom zajednicom, obalaskom galerijskog prostora s umitničkim slikama te slikama dosadašnji bandaški parova, mladi osnovci su prionili na upoznavanje i rad sa zlatnim slamarskim nitima. Inspiracija ko i osnovni motiv ove radionice bila su starovrimenska vozila, popularni oldtajmeri, čiji se susrit prijavljuje za par dana. Mladi su, zajedno sa svojim učiteljicama i mentorima, odlučili osmisлити lipe minijature sa motivima stari modela automobila, te učesnicima manifestacije, za uspomenu na 21. susrite u Somboru, poklonit prigodne a tako jedinstvene suvenire.

– U početku mi se učinilo da ćemo sve brzo i lako savladat, ipak, slamarstvo je kompleksnija umitnička disciplina i tu treba više vremena neg što smo mogli i zamislit. Ipak, nama je ode bilo zdrvo lipo, a rad sa slamom bio je velik izazov. Med našim drugarima, kako vidim, ima oni koji su cigurno talentovani i mogli bi se uključiti u ovaku sekciju. Mene lično je oduševilo pletenje slame

i taki pleteni dilovi kad oplemene slike! – istakla je Dorotea Pešić.

Nikola Kvočka je učenik četvrtog razreda i sa njim je radila mentorica Viktorija Kuleša. Saradnja je bila više neg dobra što se pokazalo i na završnom radu.

– Sve mi se dopalo u vezi slamarenja. Nisam ni mislio da se tako tušta različiti motiva mož uradit u ovoj tehniki. I ja bi volio savladat pletiva, jel sam vidio sliku pecaroša na kojoj ima baš tušta pletiva pa bi upravo taku sliku želio uradit sebi. Inače, moji automobili su, nuz pomoć mentorke, uveliko gotovi i virujem da će se dopast komegod od pasionirani ljubitelja oldtajmera – objasnio je Nikola.

Na Teodoru Madžarev, učenicu šestog razreda osnovne škole,

poseban utisak je ostavilo dvadesetak slika bandaša i bandašica.

– Oduševljena sam mladima koji poštivaje običaje i tradiciju. Mirjana nam je pripovidala o „Dužionici” i sve mi je baš zanimljivo. Virujem da će kogod i iz naše generacije imat čast da nosi krunu od slame i posvećen krv. Što se slamarstva tiče, svatila sam da je to samo na izgled lako, zapravo to su sati i sati provedeni oko pripravljanja i osmišljavanja motiva, tema za nove slike. Vidim da su moji drugari uživali prilikom današnjeg druženja, a moždar se kogod i pridruži sekciji za mlade slamare – objasnila je Teodora.

Na mentorakama, članicama sekcije „Bunjevačkog kola”, bio je višestruk zadatak.

– Imamo zaista dobru dicu u

ovog grupi. Nakon prvog upoznavanja sa slamom i slikama, oči su im zasijale i svi su želili probat i započēt svoj rad. Zaista su se trudili, pokazali svoju kreativnost. Tušta su i pitali, jel ipak nismo mogle baš svaki detalj, koji zaista u postupku stvaranja slike ima, prinet odjedared. Zadovoljni smo, jel nas tri smo uspiale da, zajedno s dicom, ostvarimo jednu vrlo lipu radnu i kreativnu atmosferu. Edukacija o slamarstvu je bila prožeta i pripovitkom o „Dužionici” i bandaškim parovima koje su mogli vidit u galerijskom prostoru – objasnila je Mirjana Radojević, sekretarica slamarska u udruženju.

Diana Ostrogonac, dugogodišnja slamarka u „Bunjevačkom kolu”, istakla je svoje lično oduševljenje zainteresovanošću mladi.

– U svitu novi tehnologija, pristupačnosti brojnim platformama, društvenim mrežama, za svaku pofalu je vaka saradnja, a pogotovo želim naglasit kreativnost i maštovitost osnovaca.

Veronike Kuleša, slamarka iz Bezdana, je strpljivo sarađivala sa osnovcima.

– Možem naglasit da su vrlo koncentrisani, pažljivo me slušaje, probaje uradit i ponovit ono što im pokažem, a onda i pitaju sve što im nije jasno. Ono što me posebno oduševilo jeste da, nakon završene radionice, na poziv njeve nastavnice, nisu želili omaić kući, neg produžit svoje časove s nama u „Bunjevačkom kolu” – istakla je Veronika.

Na radionici u „Bunjevačkom kolu” nastalo je pedesetak minijatura, slika starovrimenski automobila, koje su osnovci nuz svoje mentorke pripravili za svečanu manifestaciju regionalnog susrita oldtajmera. R. P.

ODRŽAN 21. SUSRIT LJUBITELJA OLDTAJMERA U SOMBORU

Ko putovanje kroz vreme

Pridposlidnje majske subate, 23. maja, somborski Trg Svetog Trojstva nakratko je posteo mašina za putovanje kroz vreme. Ipak, iza blistave limarije na stotine starovrimenski vozila s 21. susrita ljubitelja oldtajmera, krije se ono mnogo vrednije – pripovetke o ljudima, porodičnom nasliđu i priplitanju bogate višenacionalne tradicije našeg regiona.

Ovaj skup je pokazao da ljubav prema istoriji i očuvanju baštine ne pozna granice, a nekoliko lokalni pripovetki na najlipši način svidochi o tom. Direktor Turističke organizacije Varoši Sombor **Jovan Uzelac** istako je da manifestacija privazilazi lokalne okvire i postaje pripoznatljiva i van granica Srbije.

– **Imamo priko 150 izlagača ove godine, a ode nemamo izlagače samo iz Srbije, već i iz Hrvatske, Mađarske, Bosne i zdravo nam je drago što oni pripoznaju naš rad i organizaciju i iz godine u godinu dolaze. Sombor i Turistička organizacija Sombora podržavaju manifestacije koje su od značaja za Varoš** – kazao je Uzelac.

Najveću toplinu manifestaciji doneli su najmlađi. Kroz uspišnu saradnju somborski osnovni škola i Udruženja građana „Bunjevačko kolo“, dica su spojila tehničku kulturu s pripoznatljivom lokalnom tradicijom slamarenja. Kako je istakla tehnička sekretarka ovog udruženja **Mirjana Radojević**, mališani su u okviru projekta izrađivali čestitke i radove od slame s motivima oldtajmera, te su ji na trgu poklanjali ponosnim vlasnicima vozila, spajajući tako tehničku kulturu i lokalnu tradiciju slamarenja. Ove autentične rukotvorine na trgu su poklanjali ponosnim vlasnicima oldtajmera, pokazivajući kako se tradicionalni zanat Bačke mož

priplikat s modernijim hobijima i na najlipši način prinete novim generacijama.

Iz Starog Žednika je, sa svojom besprikorno restauriranom citroen „Dianom“ iz 1979. godine, stigo **Perica Vojnić-Tunić**. Njegova pripovetka je svidochanstvo o porodičnoj tradiciji koja se ljubomorno čuva već decenijama.

– **Od malena volim citroen, u porodici nji vozimo još od 1967. godine kad je moj pokojni dida kupio prvi „AMI 6“. Od tog vremena u našoj porodici se kupuju isključivo citroeni. Tako i dandanas za svaki dan vozim nov „C5“, a „Dianu“ čuvam za vikende i za svoju dušu.**

Njegov dolazak u Sombor, koji traje već puni petnajst godina, pokaziva kako se strast prema mehanici i očuvanju nasliđa prinosi s kolina na kolino kroz tri generacije jedne porodice.

Posebnu pažnju i domaće simpatije privuko je Somborac **Srdan Ačanski** koji je na trg doveo

„Ladu 2105“ iz 1984. godine. Ovaj automobil je mnogo više od običnog starog vozila – on je prava lokalna istorijska hronika na točkovima. Automobil je kadgod pripado čuvenoj profesoric Bojanin, poznatoj po svojoj pedantnosti i brigi, o čemu i danas svidochičićanja stari Somboraca i prijatelja Bunjevaca. Nov vlasnik je uspio ovaj auto sačuvati u potpunosti u fabričkom stanju, a pravo blago sačekalo ga je ispod decenijski prisvlaka.

– **Ova lada pridstavlja pravu automobilsku vrimensku kapsulu koja je od prvog dana bila garažirana, mažena i pažena** – ponosno ističe Ačanski, pa podsīća:

– **Auto ima posebnu dušu jel je pripado čuvenoj profesorki Mariji Bojanin, koja je život posvetila očuvanju bunjevačke baštine. S onom istom pedantnošću s kojom je od zaborava čuvala istoriju svojeg naroda, čuvala je i ovaj auto. Da je to tako, svidochi i blago koje sam pronašo**

unutri: ispod stari prisvlaka sidišta koja su ostala nova, skrivali su se stari primerci „Bunjevački novina“, računi iz Baje, al i fabrički kompletan, originalan sovjetski alat, ko i rezervna guma stara čak 43 godine. Ova lada je danas spomenik njezinoj vojvođanskoj pedantnosti, zafaljujuć kojoj danas uživamo u autu koji izgleda ko da je juče izašo iz fabrike – istako je Srdan Ačanski.

Susriti odtajmera imaje za cilj očuvanje tehničke i kulturne baštine na točkovima, pružajući javnosti jedinstvenu priliku da pogleda vrhunski restaurirane modele automobila i motocikala koji su obiluzili prošli vik. Skup je privuko kako stručnjake i kolekcionare, tako i brojne turiste i porodice.

Osim same estetske i istorijske vrednosti izloženi modela, manifestacija je pripoznatljiva po odličnoj komunikaciji izmed vlasnika vozila i publike. Tokom programa, positioci su mogli ispratit slideće sadržaje: reviju i izložbu ritki i

pažljivo očuvani oldtajmera, prezentaciju istorijski motocikala različiti epoha, razminu iskustava s kolekcionarima o procesu restauracije i pronalaženju dilova, prateće promotivne i kulturne programe u varoši te podsticaj za turizam i promociju varoši. Kontinuirani razvoj ovog skupa direktno utiče na bogaćenje turističke ponude

Sombora, pozicionirajući ga na regionalnoj mapi ko centar koji uspišno spaja tehničko nasliđe, kulturu i autentičan vojvođanski ambijent. Podrška lokalne samouprave i brojni sponzora garant je da će ova manifestacija i u narednim godinama nastaviti okupljati sve generacije oko zajedničkog hobija.

Sombor je još jedared potvrdio

status odličnog domaćina za ljubitelje automobilizma, ugovivši atraktivni susret starovrimenski vozila koji je privuklo velik broj izlagača i posetilaca iz Srbije i zemalja u okruženju. Manifestaciju tradicionalno organizuje udruženje „Des Arts Old Timer” nuz zvaničnu podršku Varoši Sombor.

Poruka skupa bi mogla glasiti i

ovako: „Bilo kroz niti slame koje su plela dica, račune iz Baje skrivene u enterijeru stare lade el decenjsku vrnost jedne porodice starom francuskom automobilu – somborski susret je još jedared dokazo da su oldtajmeri zapravo ogledalo našeg zajedničkog suživota, sićanja i poštivanja prema prošlosti”.

R. P.

U ČONOPLJI SE TAKMIČILI KO ĆE BOLJE SKUVAT RIBLJI PAPRIKAŠ

Ljubav ko tajni recept

Tradicionalno čonopljsko druženje na kraju maja meseca vezano za običaj kićenja odnosno skidanja majskog drveta, svoju završnicu kruniše takmičenjem u kuvanju paprikaša. Ove godine su se domaćini odlučili svojim takmičarima i gostima ponuditi ribu kako bi se, za prominu u odnosu na ranije godine, pokazali u najboljem izdanju u kuvanju popularnog „fiša”.

Avlija parohije u centru Čonoplje zamršila je polak sela onom najlipšom mišavinom mirisa dima i paprike, a prijatni žamor i muzika samo su potvrdili da su ekipe dobro raspoložene i da se, ko i uvijek, s tušta ljubavi, volje i radosti okreću kotlići.

Nuz domaćinske ekipe, „Bunjevačko kolo” iz Sombora je i ove godine imalo svoju ekipu, a glavni kuvar je bio Lemešanin **Ivan Dujmović**.

Majstorija kuvara se pripoznala od samog početka, jel kako kažu, kad se kuva u kotliću znanje kuvara počinje od dobre vatre, oblika kotlića, dobrog crnog luka, a onda tek dolaze na red riba, paprika i začini da bi se u finalu kuvanja degustirala najfinija riblja čorba.

– Sve je važno i nema tu niki posebni tajni recepata. Uvijek kažem da je najvažniji začim dobra volja i ljubav prema kuvanju, a to nam, Bogu fala, ne fali! – naglasio je Ivan Dujmović.

Kako domaćini kažu u svojim pozivima, najvažnije je druženje i lip provod, a majstori kotlića su svi redom nagrađeni diplomama, ko i ženski dio takmičara koje su prikazale svoje najfinije kolače.

– Uvijek se radujemo kad triba doć u Čonoplju med naše prijatelje. Ovaj put smo, zajedno s Lemešanima, formirali zajedničku ekipu i osim vrhuskog paprikaša koji je pripravio naš bać Ivan, zabava je bila na vrhunskom nivou. Cila sala igra i pleše i to sve lipe okretne, evropske, a i pomalo zaboravljene igre. Zaista, puni smo sjajni utisaka – istako je **Antun Fratrić** iz UG „Bunjevačko kolo”.

Bila je ovo prilika da se, osim

opuštanja i uživanja polako pripravlja i planovi za čonopljsku

Dužijancu koja je zakazana za 19. jul.

R. P.

RELIKVIJE SV. MALE TEREZIJE I SV. RODITELJA U SOMBORSKOM KARMELU

Triba činit male stvari s velikom dozom ljubavi

Tokom maja relikvije Svete Male Terezije i Sveti Roditelja Ljudevita i Zelij Martin obašle su Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu i Srbiji.

U Karmel u Somboru su, u četvrtak, 21. maja, u večernjim satima pristigle relikvije Svete Male Terezije i njezini sveti roditelja Louisa Martina i Marie-Zélie Guérin. Relikvije su u Subatičku biskupiju stigle iz Biskupijskog svetišta i Župe Svete Male Terezije u banjalučkom naselju Presnače. Na dočeku relikvija okupilo se tušta svita – virnika i svećenika.

Sombor je drugog dana boravka relikvija bila varoš u koju je pristiglo velik broj virnika. Stigle su grupe iz mista Sremske biskupije, Beogradske nadbiskupije i Subatičke biskupije da se poklone i pomole prid relikvijama svete. Takozvanu stražu na oltaru služili su virnici u svećanim narodnim nošnjama med kojima su u bunjevačkoj nošnji bili **Antun Petrović** i **Magdalena Nikačev**.

– Kad god sam u prilici da svečanost u našoj crkvi što lipše i dostojnije ispratim, uvijek oblačim svećanu bunjevačku nošnju. Tako i ovaj put jer ovo je velika je čast za sve nas u državi, u Somboru i virnike pojedinačno da u svom životu imamo prilike časti-

ti relikvije Svete Male Terezije i njezini roditelja. Da podsitim da je ovaj događaj, imajuć u vidu i činjenicu da je prija par godina u ovoj crkvi bila izložena i relikvija Svete Terezije Avilske, zaista velik događaj i za crkvu i za svakog virnika koji je u svom malom životu mogo častit, poklonit se relikvijama veliki svetica – istako je Antun Petrović.

Svećanu svetu misu je tog drugog dana boravka relikvija, pridvodio biskup Sremske biskupije mons. Fabijan Svalina koji je tim povodom naglasio:

– Za katoličku zajednicu u Republici Srbiji, ovaj događaj je svojevrsna prikretnica. Može se kazat da je Sveta Mala Terezija univerzalna svetica jel je poštivaje i pravoslavni i drugi virnici. Da podsitim na riči Svete Male Terezije koja je kazala da ako obične male stvari činimo s ljubavlju, na dobrom smo putu. Velike stvari događaju se kroz molitvu, žrtvu i odricanje. Ako ko virnici

to živimo i ostvarivamo, na dobrom smo putu ostvarenja tog životnog poziva, a to je bit svet – naglasio je mons. Svalina.

Jedinstvena uloga domaćina relikvijama za cilu državu pripala je Karmelićanskom samostanu u Somboru.

– Dolazak relikvija je istorijski događaj u više od 120 godina postojanja i rada Karmela u Somboru. Put Svete Male Terezije pripoznat je ko put svi virnika – činit male stvari s velikom dozom ljubavi. Ona je u to virovala i to je živila – kazao je otac Stjepan Vidak, prior Karmelićanskog samostana u Somboru.

Sveta Terezija od Diteta Isusa, poznata i ko Mala Terezija, pokazala je mali put – put jednostavnosti, potpunog pouzdanja u Boga i ljubav koja se pripoznaje u malim, svakodnevnim dilima. Njezina duhovnost ne traži izvanredna dila, nego srce koje se potpuno pridaje Božjoj ljubavi. U dobu koje često traži veličinu u spoljnom svi-

tu, ona nas uči veličini skrivenog života i radosti pridaje.

Sveta Mala Terezija se smatra jednom od najomiljeniji svetica u katoličkoj crkvi. Rođena je u Francuskoj, 2. januara 1873. ko najmlađe dite od devetoro dice u porodici Martin. Još ko curica, Terezija je ostila snažan poziv da postane časna sestra i već s 15 godina, nakon ličnog obraćanja **Papi Lavu XIII** u Rimu kad je dobila dopuštenje, ulazi u karmelićanski samostan. Uzima ime Terezija od Diteta Isusa i Svetog Lica. Njezina duboka vira da svako mož postat svet ako s ljubavlju obavlja i najmanje stvari, učinila je bliskom ljudima širom svita. Iako je živila kratko, samo 24 godine, ostavila je dubok trag svojom jednostavnom, al snažnom duhovnošću. Proglašena je svetom 1925. godine, a kasnije **Papa Ivan Pavao II** je 1997. godine proglasio Malu Tereziju za crkvenu naučiteljicu. Sveta Mala Terezija je danas zaštitnica misija, jedna od napoštivaniji svetica u svitu i simbol jednostavne, iskrene vire.

Jednako snažno svidočanstvo pružaju i njezini roditelji, sveti Ljudevit i Zelija Martin, prvi bračni par koje je zajedno proglašen svetima. Njev životni put pokaziva kako svetost nije rezervisana samo za pojedince, neg može bit življenja i u porodici, u zajednici kroz međusobnu ljubav, strpljenje, žrtvu i otvorenost Bogu i Božjoj volji te pridstavljae cilom svitu primer kršćanske familije.

Ljudevit Martin i Zelija Martin proglašeni su svetima 2015. godine od strane **Pape Franje**. **R. P.**

NUZ VRIDAN RAD NA FAKULTETU IVI ROMIĆ JE, NUZ ZNANJE, STIGLA I VRIDNA I SVAKAKO ZASLUŽENA NAGRADA

Prostor posmatram drugčijim očima

SIvom Romić upoznali smo se kroz rad redakcije mladi novinara koji su pisali za „Bocko” – časopis na bunjevačkom jeziku koji je dao priliku mladim autorima da pišu na maternjem jeziku priloge namijenjene njihovim vršnjacima. Nov susret s Ivom dešava se u momentu kad je postala dobitnica „Dositejove nagrade” za uspišno studiranje, a između školski i studentski dana se tušta tog prominilo, dok su osnove ipak ostale iste. Rad i disciplina, upakovani u ljubav prema znanju i nisu mogli doneti drugačiji ishod za ovu studentkinju arhitektura koja je nosilac jednog od najznačajnijih priznanja namijenjenih najuspješnijim studentima u Srbiji.

Dok završava master studije arhitekture na Fakultetu tehnički nauka u Novom Sadu, te se već upoznaje i s konkretnim poslovima, sića se dana kad je odlučila „šta će bit kad naraste”.

– Oduvijek sam imala radne navike i to me vodi kroz cijelo školovanje. Kad sam upisala sridnju školu, željela sam ići najdalje što mogu. Za arhitekturu sam se počela ozbiljno pripremljati još tokom druge godine sridnje škole i tad sam već znala da je to ono čime se želim baviti – pripovida Iva.

Nakon svršene sridnje škole upisala je Fakultet tehnički nauka u Novom Sadu, smer arhitektura. Već od prve godine bilo joj je jasno da uspih ne dolazi preko noći.

– Na fakultetu se svaka godina računa zajedno sa prithodnom,

pa je važno raditi od samog početka. „Dositejova nagrada” se dodjeljuje na završnim godinama studija, ali ona je zapravo rezultat rada tokom cijelog školovanja. Zato sam posebno ponosna što sam uspjela ostvariti taj cilj. To mi je bila velika želja i zaista sam srićna zbog tog – kaže ona.

Posebno je zanimljivo da je ovo priznanje osvojila i tokom osnovnih i tokom master studija.

– Na master studijama je bilo malo lakše jer trajaju samo godinu

dana, a osnova za nagradu je već bio uspih s osnovnih studija. Kad sam dobila nagradu na osnovnim studijama, znala sam da imam dobru osnovu i za master. Naravno, to ne znači da nije bilo rada, ali svakako je bilo manje neizvesnosti. Lip je osjećaj kad sad u biografiji mogu napisati da sam obadva puta bila dobitnica „Dositejove nagrade”.

Iva se trenutno nalazi pri samom kraju master studija. Diplomiranje očekiva tokom ljeta, a para-

lelno sa svršetkom školovanja planira i prve ozbiljne profesionalne korake.

– Voljela bi se zaposliti što prije, ukoliko se ukaže prilika. Već pripremam portfolio i biografiju i polagano počinam pratiti firme koje zapošljavaju mlade arhitekte. Otvorena sam za različite mogućnosti i jedva čekam stečeno znanje primeniti u praksi.

Dotadnu sigurnost daje joj i prithodno radno iskustvo.

– Već imam šest mjeseci iskustva u oblasti dizajna enterijera i to mi baš znači. Kroz praksu čovik bolje upozna sopstvene mogućnosti, ali i ono što još treba naučiti.

Iako je tokom osnovnih studija sticala široko znanje iz oblasti arhitekture i projektovanja, na master studijama odlučila je usmeriti se na užu oblast – dizajn enterijera.

– Dugo sam birala između projektovanja i dizajna enterijera. Projektovanje smo radili tokom osnovnih studija i virujem da se kroz praksu mogu dodatno usavršavati. Međutim, dizajn enterijera me je posebno zainteresovalo. Mnogi misle da je dovoljno odrediti di će stat kauč el astal, ali iza svakog prostora stoji tušta znanja, planiranja i promišljanja.

Kako ističe, upravo složenost oblikovanja unutrašnjeg prostora predstavlja najveći izazov.

– Kad čovik ozbiljno uđe u tu oblast, shvati koliko detalja treba uskladiti da bi prostor bio funkcionalan, prijatan i estetski kvalitetan. Upravo zbog tog sam se odlučila za taj pravac.

Фонд за младе Таленте Републике Србије

Kako smo i kazali na početku, Iva je povezana i s bunjevačkom zajednicom. Tokom školovanja bila je članica dičije redakcije „Bocko“, iskustva koje i danas pamti s posebnom emocijom.

– Moja sestra i ja provele smo lipe godine u toj redakciji. Upoznale smo tušta dragi ljudi, a nika prijateljstva traju i danas. Jedna od divojaka koju sam tamo upoznala bila mi je čak i cimerka tokom prve godine studija. To pokazuje koliko su taka iskustva dragocina i koliko mogu obiluzit život.

Ko buduća arhitektkinja, Iva ima jasan stav kad je rič o odnosu prema starim varoškim jezgrima i istorijskim objektima, po čemu je i Subatica poznata.

– Uvik sam za restauraciju i očuvanje stare gradnje. Smatram da se kvalitet kadgodašnje gradnje teško mož uporedit s današnjom br-zom izgradnjom. Debljina zidova, temelji, sama konstrukcija – to su stvari koje daju posebnu vrednost starim objektima.

Prema njezinom mišljenju, očuvanje postojećeg često je bolje rišenje od rušenja i izgradnje novi objekata.

– Volila bi da se više ulaže u obnovu i restauraciju postojeći zgrada. Posebno danas, kad postoje brojne mogućnosti da se stari prostori prilagode savremenim potrebama. Nije neophodno rušit ono što već ima vrednost.

Divaneć o svojoj rodnoj varoši, Iva priznaje da urbani prostor danas posmatra drugačijim očima neg većina ljudi.

– To je virovatno profesionalna deformacija. Dok šetam centrom, stalno posmatram urbanistička rišenja, raspored prostora, sklad zgrada i način na koji je organizovan centar.

Upravo zato posebno cini Subaticu.

– Volim varoši koje ima je jasno definisan centar, trg i pripoznatljiv identitet. U Subatici se oma vidi di je srce varoši i di se nalaze najvažnije zgrade. To nije slučaj svudak.

Iako ističe da veoma voli Novi Sad zbog kvalitetnog urbanističkog planiranja, smatra da i Subatica ima posebnu vrednost upravo zafaljujuć svojoj arhitekturi i pripoznatljivom izgledu.

– Uvik obraćam pažnju na to kako su uklopljene zgrade, boje i stilovi. Ljudi često ne primećivaje koliko je teško postignit sklad u prostoru. Zato mi je žao kad vidim da postoje mogućnosti da se štogod uradi kvalitetnije, a ipak se donesu drugčije odluke.

„Dositejova nagrada“ pridstavlja važno priznanje za dosadašnji rad Ive Romić, al njezin put tek počima. Sudeć po energiji, znanju i jasnoj viziji koju ima o svojoj profesiji, prid ovom mladom arhitektkinjom nalaze se godine novi projekata, izazova, virujemo i uspiha.

N. S.

Varoška uprava Subatica, Sekretarijat za poljoprivredu i zaštitu životne sridine, na osnovu člana 14. stav 8. i 9. i člana 39. Zakona o procini uticaja na životnu sridinu („Sl. glasnik RS”, br. 94/24) objavljuje:

OBAVIŠTENJE O DONESENOM RIŠENJU DA NIJE POTRIBNA PROCINA UTICAJA NA ŽIVOTNU SRIDINU

Dana 25.05.2026. doneseno je rišenje pod brojom 002190543-2026-09693-004-081-380-001, kojim se utvrđiva da nije potribna procina uticaja na životnu sridinu projekta: „Izgradnja postrojenja za upravljanje neopasnim otpadom”, na katastarskoj parceli br. 35937/1 k.o. Donji grad, Subatica – Čantavirski put (46.05837°, 19.68021°), podnosioca zahtiva „NORTH Engineering” d.o.o., ul. Park Rajhl Ferenc br. 7, 24000 Subatica, ovlašćenog od strane nosioca projekta „Kappa Star Recycling” d.o.o., Trinajstog oktobra br. 1, 11260 Umka.

Razlog za donošenje ove odluke je činjenica da se projekat realizuje u zoni naminjenoj proizvodnji, da je dilatnost kojom nosilac projekta planira da se bavi dozvoljena za ovu zonu u skladu sa važećom planskom dokumentacijom, da se u neposridnoj blizini predmetne lokacije ne nalaze stambeni, već samo privridni objekti, da izvođenje, rad el pristanak rada projekta ne podrazumiva aktivnosti koje će pridstavljat fizičke promine na lokaciji, da nema značajnijeg korišćenja prirodni resursa, da se tokom redovnog rada ne očekiva ispuštanje zagađujuć el bilo kaki opasni, otrovni el neprijatni materija u vazduh, da u neposridnoj blizini nema zaštićeni područja nit mista od istorijskog i kulturnog značaja, ko ni ositljivi lokacija (škule, bolnice, viroispovidni objekti), da se mirama navedenim od strane podnosioca zahtiva i nosioca projekta, ko i mirama iz rišenja, obezbeđiva spričavanje štetni uticaja na životnu sridinu i da se one mogu sprovest brez izrade studije o procini uticaja na životnu sridinu, ko i da u zakonski propisanom roku nije bilo dostavljeni primedbi od strane javnosti, zainteresovani organa i organizacija.

Zainteresovana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavještenja u sridstvima informisanja.

Uvid u rišenje mož se izvršit u prostorijama Službe za zaštitu životne sridine i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Varoška kuća, I. sprat, soba 129), svakog radnog dana od 10 do 14 sati, el na sajtu Varoši:

https://subotica.ls.gov.rs/cat_doc/zastita-zivotne-sredine/

STARI RECEPTI KOJI SU I DANAS AKTUELNI – KUVANJE DOMAĆEG SAPUNA

Znanje, recept i rutina

Kuvanje domaćeg sapuna kadgod je bilo sasvim uobičajeno u vojvodanskim domaćinstvima, naročito na salašima, di se živilo od rada di se malo šta bacalo. Iako će danas malo ko skupljat staru masnoću i kuvat sapun, jel, lakše ga je kupit, lipše mriši, a izbor je gotovo nemirljiv, u porodicama **Matković** i **Poljaković** nailazimo na lip primer da se sapun i dalje kuva, da se tradicija i recepti prinose s generacije na generaciju, a i da se koriste i nove procedure.

„Komandant” cile operacije je majka **Marija Matković**. Ona ima znanje, recepturu, al i rutinu – jel, ko zna koliko je već puti kuvala domaći sapun.

– **Kuvala sam sapun još dok je moja mama bila živa. Dok se nisam udala, samo sam pomagala njoj. Nisam onda znala baš onaj stari način potpuno sama, al kad sam se udala, onda sam morala naučit. Posli sam sama kuvala, ovako kako i danas radim.**

Kaže da se kadgod nije postavljalo pitanje dal će se sapun kuvat – to se jednostavno podrazumivalo. Bio je to tek jedan od poslova koji je tribalo obaviti, kako bi svako domaćinstvo imalo sve što je potribno.

– **Sve se pravilo u kući. I kriv sam pekla, i kuvala, i radila napolju i unutra. Imali smo parasičku peć pa sam pekla kruva za cilu kuću. Nismo baš ni mogli birat, bije bilo da odeš i kupiš šta ti treba ko danas. Moro si sam znat svaki poso.**

Sapun se kuvo od onog što je domaćinstvo imalo – stare slanine, masti koja pristane – naravno, kupovala se soda.

– **Kad koljemo svinje, ostane slanine i masnoće koju neće niko više koristit. E, od tog se kuva sapun. Kadgod smo imali posebne**

Marija Matković i Danijela Poljaković

kablove i velike kotlove za to. Ne možeš tušta odjedared metnit, jel krene kipit, digne se gori. Moraš pazit.

Domaći sapun koristio se za gotovo sve – za pranje veša, kupanje, pa čak i pranje kose.

– **Jedan čovik je od mene kupovo sapun baš zbog peruti. Koristio je samo taj sapun. A za veš je bio najbolji. Nema fleka, sve lipo opere. Pelene nisam prala u mašini. Operem ji sapunom, složim u korito, pa prilijem vrilom vodom, i budu bile i lipse ko peglane.**

Sića se majka Marija i vrimena kad nije bilo struje na salašu, pa se i onda živilo, i kuvalo i pralo. A sapunu nije tako ni važno di se i kako se pere, pa ni koliko će stat.

– **Mož stat koliko god hoćeš. Mi imamo komade stare više od dvadest godina. Kad se osuši, složimo ga u korpu i obiluzimo godinu. Ne mož se pokvarit.**

Danas mlađima taki način života diluje gotovo nezamislivo, al majka Marija kaže da joj je drago što je živila baš u to vrimie.

– **Drago mi je što sam sve to prošla. Današnji mladi to ne znaju i ne mogu ni zamislit kako se živilo. Kad im pripovidaš, kažu: ‘Nemojte nam o tom.’ A tako se kadgod živilo i radilo.**

Znanje koje je majka Marija decenijama nosila u sebi danas polagano prilazi na mlađe generacije. Njezina snaja **Danijela Poljaković**, odnosno žena njezinog unuka, kaže da je odavno želila naučit kako se kuva domaći sapun.

– **Baš mi je drago što je majka još tu da mož pokazat kako se radi. Misllila sam da je mnogo komplikovanije i da traje duže. Naravno, nije ideja bila samo da zabilužim recept neg i da sačuvam dio porodične tradicije. Tila sam nek ostane štogod od ti stari**

običaja, da se ne zaboravi i da se mogu prinet dalje.

Priznaje da je domaći sapun koristila prvo samo za skidanje fleka, te da ga danas sve češće koristi za bili veš.

– **Današnji deterdženti često iritiraje kožu, a kod domaćeg sapuna tog nema. Veš bude mekan i prijatan, čak i brez omekšivača. Ima niku prirodnu svežinu. Tu je i element očuvanja prirode i zdravog načina života. Ništa se ne baca. Masnoća koja bi završila ko otpad iskoristi se za štogod korisno. Ekološki je i domaćinski.**

Naša sagovornica dodaje i da je savladala pravljenje sapuna ladnim postupkom, nuz dodatak eterični ulja, al kaže da ovaj stari način kuvanja ima posebnu vridnost.

– **Ovo je štogod sasvim drugo – ovo je način kako su radile naše majke i pramajke. I prija mi taj način života, na selu, i ostim potrebu vratit se jednostavnijem, a opet prirodnijem načinu života. Rođena sam ode na selu, tu sam odrasla i udala se. Volim taj stari način života. Danas imamo tušta tehnologije i svega, al čini mi se da se ljudi sve više vraćaje prirodi i nikim starim vridnostima. Pokušavamo taj pogled otvorit i generaciji koja stasava. Pokušavamo što više sami proizvodit – ranu, zimnicu, sad i sapun. Važno mi je nek dica vide kako se kadgod živilo i da nauče da se ne mora baš sve kupit.**

I tako, naizgled jednostavna pripovitka o kuvanju sapuna donosi u stvari poruke da bitke za očuvanje tradicije i stari običaja ne triba propuštati, te da život u jednom društvu koji u prvi plan isključivo meće konzumaciju i potrošnju baš i nije tako idealan.

N. S.

KRIZNE SITUACIJE IZ NAS ČESTO IZVUKU ONO NAJBOLJE, POGOTOVO KAD JE U PITANJU POMOĆ NAJMLAĐIMA

Zajedno možemo više

Stara izreka veli: „Nije snig da pokrije brig, već da svaka zverka pokaže trag”, a da su krizne situacije prilika da izvučemo ono najbolje pokazao je i program koji je iznelo Kulturno-umitničko društvo „Aleksandrovo”. Malom **Nikoli Horvatskom** je potrebna pomoć, a članovi KUD „Aleksandrova” su, zajedno sa svojim ogrankom iz Starog Žednika, upravo u Starom Žedniku pripravili program najbolje što su znali. Napunili su salu Doma kulture, napunili su srca oni koji su došli da svojim prisustvom i podrškom pomognu Nikoli, a napunili su i njega i njegovu porodicu energijom i virom da i teške medicinske dijagnoze nisu neprilazna priprika.

Da folklor ne donosi samo probe i učešća na festivalima, već i priliku da se osim koraka na sceni uče i oni u životu potvrđiva i **Dunja Takač** iz ovog kulturno-umitničkog društva.

– Putovanja, turneje i nastupi su svakako za mene najljepši dio folklor, al ovo su specijalne prilike kad je osjećaj i bolji – znaš da je to što si uradio komegod pomoglo. Nije nam bilo teško pripravit devet koreografija, okupili smo i najmlađe folklorce i naše starije članove i mislim da je svima srce puno. Jer, kao što se uče koraci i koreografije, tako od najranijeg uzrasta treba nigovat taj humani dio. Nikad se ne zna kad će kome tribat pomoć, zato je i dobro što svi naši folklorci uče i da se oslone jedni na druge – i kad igraju i kad prolaze kroz život. Inače, mi se uvijek rado odzivamo prilikama da nastupimo u humanitarnim programima – i prošle godine smo držali jedan ovaki koncert, a i prija misec

dana smo učestvovali u jednom sličnom programu.

Kako ističe **Slađana Lulić** iz KUD „Aleksandrovo”, program koji je pripravljen nije obuvatio samo folklorni sadržaj.

– Okupili smo sve naše folklorce, dakle i one iz Subatice i Žednika, a osim folklor, pripravili smo i skeč koga su odradili naši glumci-amateri. Prikazali smo kadgodašnju svadbu na salašu – o tome se danas uglavnom samo priča. Ideja je bila da pokušamo da damo naš doprinos i olakšamo cio proces koji prolazi Nikolina porodica. Virujemo da svaki sakupljeni dinar dobro dođe, ali i prilika da se vidi kako možemo da se organizujemo da damo podršku, da jedna ideja i jedan program rode neke nove ideje i druge programe. Lipo je pomoć kome, a pogotovo su svi ositljivi kad je u problemu dite.

Med mlađim folklorcima bio je i **Vanja Sineš** – on ističe kako je nastupio u tri koreografije, od ukupno devet.

– Želja nam je da napunimo ovu salu i da damo doprinos kako bi pomogli Nikoli. Ovo je svakako lip način da i mi uradimo što možemo, nadam se da ćemo bar malo pomoć i bar malo olakšat borbu koju vode on i njegova porodica.

Sara Nemet i **Dunja Vojnić Tunić** potvrđivaje kako je osjećaj dobar i dodaju kako se mož pomoć onima koji su u problemu na više načina.

– Nuz sve ono što smo pripravili izvest na sceni imali smo i jedan štand di smo organizovali humanitarnu prodaju – pripravili smo narukvice i take stvari...

Cila organizacija ganila je i **Alek-**

sandru Bečić, Nikolinu mamu.

– Svaka pomoć u našoj situaciji dobro dođe, svaka donacija nam je značajna. Borba za bolje zdravlje i dalje traje, pridstoji nam još jedan put za Tursku, nove terapije matičnim ćelijama. Tu su i drugi prigledi, svešta još triba da se uradi i zaista smo zafalni na svakoj vrsti pomoći koju dobijemo.

Nikoli možete pomoći i Vi, dragi naši čitaoci – slanjem poruke sadržaja 1796 na broj 3030, el uplatama na račune

(dinarski račun):

160-6000002193163-70;

(devizni račun):

160-6000002193833-97

(IBAN):

RS35160600000219383397;

SWIFT/BIC: DBDBRSBG).

N. S.

Stigo nam je jun, a godina je stigla do svoje polovine. Jun je mesec kruva. Kruv je dar Božiji kojeg su naši prici zdravo čuvali i s velikim poštivanjem izgovarali. Za kruv se molimo i u „Očenašu“.

Stara pismena kažu da su prve sorte žita nađene u Jerihonu oko 6500 godina prije Krista, a cigurno ga je bilo od postanka svita, kad je Bog kazo prvim ljudima, što vidimo u „Knjigi Postanka“ 3,14: „U znoj lica svoga iščeš kruv, dok se ne vratiš u zemlju iz koje si uzet.“

Od dlana do kose

U davno vrime naši prici su do žita dolazili tako što su žene skidale klasje, a muškarci su dlanovima trljali, pa tako dobijali žito. Tako su u davno vrime naši prici vrlili žito. Kasnije, kad su se njive malo povećale, žito su kosili srpovima, a vrlili su tako da žito metnu na kake daske, a po vlaču udarali batinama da zrnje poispada. Od žita su pravili brašno, žito su mlili na žrvnju, mlilo se sve zajedno, nije išlo obaško brašno, griz i mekinje. Kad su imali brašno, od njega su pekli kruv, al taj kruv nije bio ko ovaj sad. Posli više godina kad su se njive povećavale, napravljene su kose, one su vaćale širi otkos, pa je košenje išlo brže.

Kad su počeli uzgajivat i odranjivat konje, onda su žito vrlili tako da ga poslažu na čistu zemlju i priko žita tirali konje dok zrnje ne poispada. Posli su ga izvijali na vitru da se očisti od plive.

Kadgod su ris zdravo čekali stari i mladi. Domaćin je svaki dan išo na njivu, da vidi kad će se moć početi kositi. Kadgod se petkom nikad nije počimalo kositi žito, stariji su kazali: „Ako je petak, nek nije početak“. Ako je tribalo da se u petak počne kositi, onda se u četvrtak pridveće izašlo i nakosilo jedan krst.

Brez svakodnevnih kupovina

U junu je bilo zdravo tušta posla. Bašće su se kopale više puti, da ne

KROZ ŽIVOT BUNJEVACA Ris i vršidba kadgod i danas

obrasta trava, a kadgod se svega dosta sadilo da se ima cile godine. Naćupa se i nabere kada šta prisprije, a kupit se nije ni imalo di, jel po selima i salašima nije bilo pece, a ko bi išo u varoš ćerez vezice luka el peršina. Domaćice su se bavile sitnom živinom, paštrile su se da što više odrane. Bilo je više ćeljadi u kući, pa je tribalo više mesa, a kuvalo se uvijek friško meso, jel kadgod nije bilo zamrzivaća. Guske su odranjivali ćerez perja, kadgod niko nije bio alergićan na perje. Alergija se dobijala od zatrovanog voća, povrća i prašine. Kadgod se polivalo voće, vinogradi i povrće, samo s krećom i modrim kamenom. Ko je imo ditelinu i travu, kosilo se u junu, tako da je poso vijo jedan drugog.

Najvažniji godišnji poso

Okolo Svetog Antuna su se mogle viditi prve krsline jećma. Risari su isprija pripravili alat što njim triba za ris – kosište, kosu, glavćinu, zaglavke, prlj, vrbicu ćim se veže prlj, vondir, gladalicu, kalapać i babcicu na kojoj su otkivali kosu. Risaruše su ponele kuku s ćim su rukovetale žito, štrangicu s kojom su vukle uža i grablje.

Kad je svanio toliko ćekan dan, risari su rano ustali kako bi napleli uža dok ima vlage. Uža se pletu tako što se išćupa jedno tridesetak struka žita, otrese se zemlja i podili na dvi strane, pa ispod vlača, di je slama najtanja, savije se i oplete uže. Na kraju se izbroje i povežu u snopove. Po 36 uža što je tribalo za dva krsa žita. Kad se naplete uža, rućalo se na njivi. Obićno je rućak bio svudan isti, kruva, slanina, luka

i kiseline. Posli rućka se kosilo. Kosilo se na pripelice dućine dva krsa žita. Ako je njiva bila blizu salaša, išlo se na podne na salaš na užnu, a ako je bila daleko užnalo se na njivi. Težak i naporan je to bio poso, po jakom suncu nagnuti mavat kosom, a risaruše sagnute rukovetale i vukle uža. Al su stariji kazali: „Ko liti laduje, taj zimi gladuje“. Poso je bio težak, pa su to radili mladi ljudi i žene, momci i divojke. Ljudi su se paštrili zaraditi godišnji kruv za svoju ćeljad. Raćunalo se 250 kila žita za odrasle, a za dicu upolak manje. Ćeljad iz varoši i kojikake zanatlije i majstori su znali izlaziti na salaš da u risu zarade žita za godišnji kruv za svoju ćeljad. Ris je bio težak poso, pa je tribala dobra rana, ilo se ćetri puta na dan, rućak, užna, mala užna i večera. Risari su oblaćili košulje, široke gaće, na glavu šešir, a obuvali su opanke el papuće, a risaruše su oblaćile cicova ruva, na glavi marame, a išle su bose. Uveće, kad se manu posla, svaki vrati svoj alat, pa pođu na salaš s pismom – a sutra: „Jovo nanovo“.

Sićam se i sad kadgodošnjeg risa, kad sam još ko bosonoga curica radila s ocom ris. Cio dan po jakom suncu, tako sagnuta rukovetala, pa još i uža vukla. Sunce prži, s umorenog i oznojenog ćela kapa znoj na zemlju, a os je boćkala i grebala ruke. Njiva je bila daleko, pa smo i užnali na njivi, svu ranu što smo jutrom doneli. Bilo nas je ćetvero, posidali na snopove i užnali, napili se vode iz đuga, koja se već dosta ugrijala. Risari su ispušili po jednu cigaretu. Otac onako sav srićan kaže: „Žito je, fala Bogu, dobro rodilo, pa će bit kruva zadosta“. U meni se javila nika ćudna

srića i radost ćerez oćevi rići: „Bit će kruva zadosta“. Nisam više osićala umor ni vrućinu ni žeđ. Al sam u sebi pomislila, da će bit taka sudbina do kraja života.

Posli više godina napravljene su mašine kosaćice, a risari su pokošeno žito mećali na uža i povezali u snopove. Kasnije su napravljene kosaćice samovezaćice, koje su snopove povezale manilom, to je bilo veliko olakšanje za risare, u to vrime se žito vrlo mašinama vršalicama. Krajom 1950. godina u ove krajove su došli prvi zmajovi kombajni koji su kosili i vrlili žito. Jedan je ćovik upravljao volanom, a drugi je vezo đzakove u koje je išlo žito, dok su pozadi ispadale male bale slame koje su bile povezane manilom.

Ivanjska vatra

Jun 24. je rođenje Ivana Krsitelja. Na taj dan smo brali poljsko cviće što je raslo nuz put, po mrjinjima. Rišak, kukolj, modrocvat, švracijna noćica, pupa, i titrica... Cviće smo mećali prid sliku Svetog Ivana. Na taj dan smo priskakali vatru, priskakali su mladi stari, dica pa i mame s malom dicom. Kasnije je bilo zabranjeno ložit vatru na polju, kad počme zrijati žito, pa se vatra više nije priskakala. Nestajali su salaši, salašari i slike Svetog Ivana Cvitnjaka.

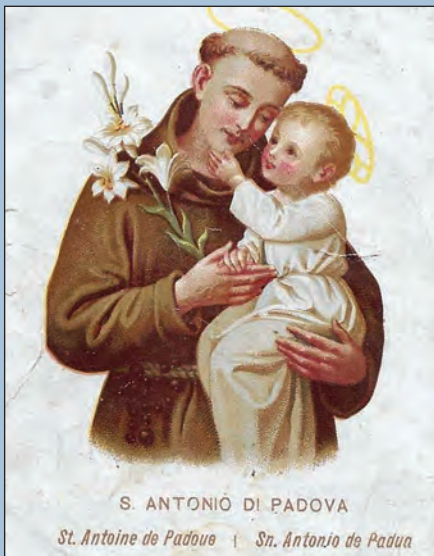
Sićam se i pripovitke kad sam brala poljsko cviće i vidila crvenu bobicu stida, a sad vidim da je više ni nema i sitim se mamini rići da nestaje stid meć svitom. Suze mi krenu – daj Bože da stidova bobica opet poraste. Sad je sve iznaprićovalo, žito kose i vršu veliki kombajni „đzondiri“ i drugi koji vaćaje veliku širinu, imaje ugrađen klima uređaj pa ni prašina ne moć uć. Žito se oma s njive proda, pa se cile godine kupuje gotov kruv. Više se ni kruv ne poštiva, moć viditi ćitavu veknu kruva baćenu na smeće, ne znam el ga tušta ima, jel je zdravo jeftin, kad se tako baca. A kadgod nije tako bilo.

A. V. K.

Sveci koji se spominjemo

Tilovo, Brašančevo slavimo 4. juna u znak sićanja na to što je Isus na posljednjoj večeri ustanovio svećenički red i prisveti oltarski sakrament. Čerez Isusove muke i smrti nije moglo tako svečano proslaviti, pa se zato slavi na Tilovo. Priveseto Srce Isusovo slavimo 12. juna, a i Pričisto Srce Marijino, koje je čerez tuge i žalosti ranjeno sa 7 mačova.

Svetog Antuna Padovanskog slavimo 13. juna, a on je bio čudotvorac i svetac. Umro je 1231. godine u svojoj 35. godini života. Živio je u više mesta Lisabonu, Koimbri i Padovi. Posljednje vrime je bio u jednom malom samostanu Polje Svetog Petra, di je dosta bolestan bio pa je želio da ga odnesu u Padovu. U to vrime je putovanje bilo teško, nije bilo železnice, auta ni dobri putova, svit je najviše išo pišice, samo su plemići i bogataši išli na konjima. Jedan seljak njim je dao kola i dva volića, pa su tako poneli Svetog Antuna. Kod Arcela se zaustave odmorit, a Antun je tamo i umro, 13. juna u

petak pridveče. Saranjen je 16. juna u Padovi u Crkvi Blažene Divoce Marije po sopstvenoj želji. Sveti Antun je sve novac što je dobivo za us-

lišene molitve davo na krv sirotinji. Opat Toma, koji je kadgod Antunov učitelj doživio je viđenje. Živio je u samostanu Svetog Andrije, bio je u svojoj sobi za astalom i molio. Odjedared se otvore vrata, uđe Antun pa kaže: „Moj gospodine, ja sad idem u domovinu”, pa izađe iz sobe. Toma je mislio da ide u Lisabon, i potrča za njim, al ga nije bilo i niko ga nije vidio. Toma nije znao šta bi to moglo bit, pa napiše tačan dan i sat viđenja. Posli je saznao da je to bio tačan dan i sat smrti Svetog Antuna.

Rođenje Svetog Ivana Krstitelja slavimo 24. juna. On je krstio Isusa u riki Jordan, a i drugi svit koji je prihvatio viru. Živio je sveti pokornički život. Svetog Petra i Pavla apostole slavimo 29. juna. Isus je Svetog Petra izabro za poglavara svete katoličke crkve, dao mu je ključove od Raja i kazo mu: „Što svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebu. Ti si Petre stina i na toj stini ću sagradit crkvu svoju, koju vrata paklena neće nikad nadvladat”. A. V. K.

BUNJEVAČKA ZDILA

Stigo mlad krumpir

Pile s mladim krumpirom

jedno domaće pile
kila mladog krumpira
dobra kašika masti
ravna kašika sitne paprike
polak kašike soli
1 paprika
Od dvi kile domaće pile očistit, oprat, pa isić na komade, napraviti zapršku od masti luka i paprike, pa metnit meso. Nalit vode nek pokrije meso, pa metnit nek se kuva i posolit. Za polak sata metnit očišćen i opran mlad krumpir i papriku, pa kuvat na laganoj vatri.

Salata od krastavaca

1 kila mladi krastavaca
malo soli
bili luk
sirćet
Krastavce očistit, isić na tanke

kolutiće, malo posolit. Kad malo smekšaje i pušte vodu, iscidit, nasickat bilog luka, pa zakiselit sirćetom po ukusu.

Pita s višnjama

Za tisto
1 margarin
1 jaje
2 žumanjca
25 deka šećera
1 vanilin šećer
6 kašika mlika
sok od limuna
45 deka brašna
1 prašak za pecivo
Umutilit jaje i žumanca, margarin, šećer i vanilin šećer, mliko i sok od limuna, i brašno s praškom za pecivo. Tisto podilit na dva dila, prvi dio metnit u tepciju na artiju za pečenje, na tisto metnit mišavinu od 50 deka iskalani višanja, 4

foto: domacirecepti.net

kašike šećera, 4 kašike griza. Priko višanja ide drugo tisto koje treba malo izbost vilicom, pa sve onda zajedno peč.

Torta kasato

Za kore
8 biljanaca
20 deka šećera
20 deka mliveni ora
2 kašike brašna
Za krem

8 žumanjaca
1 margarin
15 deka šećera
sok od 1 pomorandže
2 rebra čokolade

Od mišavine za kore ispeć na artiji dvi veće kore koje se prisiku na polak da se dobiju četiri kore.

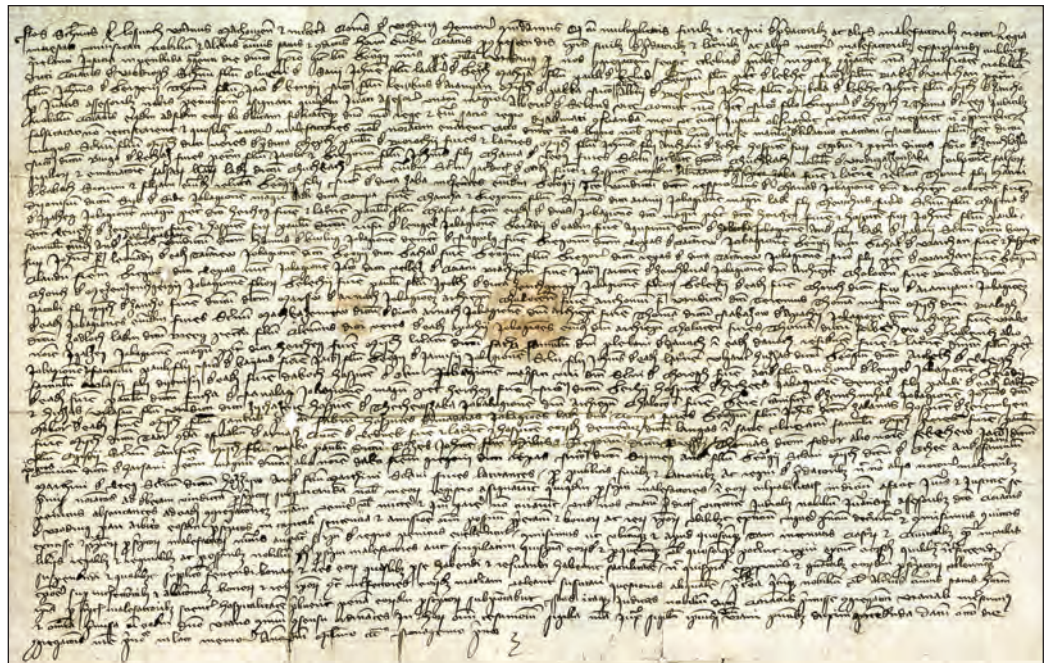
Krem kuvati na pari, nuz žumanjca, šećer, sok i čokoladu, kad se proladi dodat margarin i namazat kore. Odozgor namazat slatkom pavlakom. A. V. K.

SENTMIHALJ I ZABOTKA – PRVI TRAG SOMBORA I SUBATICE U SRIDNJOVIKOVNOJ BAČKOJ 1391. GODINE

U istom dokumentu zabilježene dvi znamenite bačke varoši

Početak maja ove godine, na veoma posićenom istorijskom i edukativnom zavičajnom sajtu „Ravnoplov“, objavljen je zanimljiv prilog o jednoj skoro zaboravljenoj istorijskoj činjenici. Rič je o 635. godišnjici od nastanka najstarijeg sačuvanog arhivskog zapisa koji pominje naselja Sentmihalj i Zabotka u Bodroškoj županiji. Igram istorijskog slučaja, u istom dokumentu prvi put su zabilježene prithodnice dvi buduće znamenite bačke varoši – Sombora i Subatice (Sombor je današnjim imenom najranije zabilježen 1543., a Subatica 1653.).

Autor ovog priloga, somborski pisac i publicista **Milan Stepanović**, pružio je detaljnije podatke o ovom dokumentu. Dakle, rič je o zapisniku Skupštine Bodroške županije, održane početkom maja 1391. godine kraj starog županijskog središta Bodroga (ovo naselje, koje je postojalo još prije dolaska Mađara u Panonsku niziju, nalazilo se na Dunavu, severo-zapadno

Arhivski dokument iz 1391. godine, u kome su prvi put zapisane prithodnice Sombora i Subatice

od današnjeg Sombora i nedaleko od sela Bačkog Monoštora, a nestalo je u meandrima Dunava do polovine 17. vika). Bodroška županija bila je jedna od najstariji kra-

ljevske županija u Ugarskoj i pominje se još početkom 11. vika, a u 14. viku prostirala se izmed Dunava (od okoline Baje do okoline Apatina) i Tise (od okoline Martonoša do okoline Sente).

Zasidanjem županijske skupštine pridsidavo je velik župan **Stefan Lašonci**, koji je istovrimeno obavljao i dužnost mačvanskog bana. Sačuvani zapisnik ove skupštine iz 1391. godine predstavlja vridan istorijski izvor, kako zbog podataka o velikom broju naselja na teritoriji županije, tako i zbog navođenja imena njevi vlastelinski posidnika i optuženi razbojnika i lopova, koji su u dokumentu zapisani u znatnom broju.

– Tekst zapisnika pisan je na

latinskom jeziku. U uvodnom dila navodi se da su se na području Bodroške županije umnožili lopovi, razbojnici i drugi zločinci, zbog čeg je kralj (Žigmund Luksemburški) naložio održavanje opšte skupštine (congregatio generalis) radi njevog suzbijanja i obezbeđivanja pravde. Prvi dan zasidanja skupštine bio je nedilja, 1. maj 1391, a skupština je trajala do naredne nedilje, 8. maja – divanio je Stepanović.

Na početku zasidanja izabrani su plemići-porotnici, koji su, zajedno s podžupanom i dvojicom plemićki sudija, položili zakletvu dodirujuć „drvo Krsta Gospodnjeg“ i obavezujuć se da će suditi po pravdi, brez prikriivanja istine i nuz

Pečat velikog bodroškog župana na poledini dokumenta iz 1391.

dužnost da imenuju poznate zločince. Nakon višednevnog razmatranja sastavljen je registar od 75 lica označeni ko lopovi, razbojnici i pljačkaši kraljevstva. Pošto se niko od optuženi nije odazvo pozivu da izađe prid lice pravde i pokori joj se, odnosno da se pojave prid skupštinom, podžupan, sudije i porotnici jednoglasno su ji osudili na smrt, nuz potpuni gubitak svi posida i konfiskaciju imovine.

– Radi spričavanja daljeg širenja zločina, određeno je da osuđene svako može kaznit (ubit el obisit), di god budu pronađeni (u tvrđavama, varošima, kraljevskim selima jel plemićkim posidima), i da njeva dobra zadrži za sebe. Takođe je propisano da niko ne smi snosit pravne posljedice zbog njegov ubistva i prisvajanja njeve imovine. Eventualno svino pružanje utočišta osuđenim licima imalo je za posledicu izri-

canje iste kazne i za pomagače. Odluku je potvrdio veliki župan i mačvanski ban Stefan Lašonci, koji je zapisnik ovirio svojim pečatom – objasnio je Stepanović.

U dokumentu su poimenično navedeni lopovi, razbojnici, falsifikatori isprava, ubice i njevi saučesnici, uključujući pripadnike različiti društveni slojeva, med kojima je bilo i plemića i svećenika.

– Jedan od pomenuti bio je i „lopov Gere, krvnik iz Sentmihlja, kmet Jovana zvanog Cobor iz istog mesta” (furem Gere carnificem de Zenthmihal jobagionem Johannis dicti Chobor de eadem). Ovo pridstavlja najraniji poznati arhivski pomen naselja Sentmihalj, ko i kakog pripadnika porodice Cobor u svojstvu njegovog posidnika i istovrimeno stanovnika (dvanajst godina potom, 1403. godine, Sentmihalj će prvi put zvanično bit označen

imenom Coborsentmihalj, a iz prvog dila tog naziva kasnije će nastati današnje ime Sombor). Zanimanje krvnik, kojim je naveden pomenuti Gere, mož se privest i ko kasapin (virovatnije koljač stoke, neg mesar zanatlija koji privriđiva prodajom mesa i koji bi bio zabilužen izrazom latio) – objašnjava nam autor priloga.

Istovrimeno se u zapisniku skupštinskog zasidanja pominje i „lopov Avgustin iz Zobotke, kmet Andrije, sina Ladislava iz Pake” (furem Augustinum dictum de Zobotka jobagionem Andree filij Ladislai de Pakay). Ovo je najraniji poznati pomen prithodnice današnje Subatice, koji ukazuje da je ovaj posid tad pripado porodici Pakai, poriklom iz naselja Paka u okolini Koluta, severno od Sombora.

Zločinci su poticali iz brojni naselja severo-zapadne Bačke,

med kojima se navode i prithodnice niki danas nam poznati mesta poput Apatina, Sentkiralja (današnjeg sela Klajćeva), Davota (današnjeg Davoda u Mađarskoj), Rega (danas sela Riđice), Heteša (sadašnjeg sela Kupusine), Santova (danas Hercegsantova u Mađarskoj) itd.

– Dokument koji svidočii o najranijim pomenima Sentmihalja i Zobotke (Sombora i Subatice) danas se čuva u Nacionalnom arhivu Mađarske u Budimpešti. Pergament je dimenzija 54 cm (po širini) sa 36,5 cm (po visini) – navodi nam Milan Stepanović.

Tako su ove dvi buduće znamenite bačke varoši, a od kraja 17. vika i dva najveća i najvažnija središta bunjevačkog stanovništva, prvi put zapisane u istoriji – simbolično, u istom dokumentu.

R. P.

IZ PROŠLOSTI BUNJEVACA

Čuvari bunjevački salaša

Kod većine kadgodašnji bunjevački salaša nije se moglo zamislit da u okviru tadašnji imanjanja nema zasade perunike koja je krasila prostor bunjevački salaša. Virovalo se da to cviče štiti salaš od gromova i nevrimenta koja su se uvik dešavala od kad je svita i vika. Da bi razumili simboliku ovog cviča i tog što ga Bunjevci i u današnjem modernom vrimenu sade ne samo po salašima neg i po avlijama u varoškim sridinama moramo se dotaknit teme vezane za boga Peruna.

Stari Sloveni su poštivali boga Peruna koji je bio bog neba i groma, kasnije po primanju kršćanstva Sveti Ilija Gromovnik. Njegov dan je četvrtak, posvećena mu je biljka perunika, al i hrast. Oženjen je bio Suncom. Kažnjava gromom. Bog je bio plave brade i side kose. Prema nikim pridanjima i legen-

dama vrhovni bog kojeg su poštivali Stari Sloveni.

Ime „Perun” je praslovenska rič, a izvodi se od indoevropskog korena „per” odnosno „perk” koja ima značenje „udariti” (vrlo snažno i silovito), „rasprsnut” i sufiksa „un” koji označava onog koji izvršava radnju. U poljskom jeziku „pjore” znači „udaram”, dok „piorun” znači grom.

Postojanja boga groma ko vrhovnog u vrime mnogobožački virovanja upadljivo je i u Stari Grka i Rimljana. Isto mesto, u spisku bogova Peruna, Zeusa i Jupitera mož ukazivat na zajedničke religijske osnove Indoevropijana, tj. da su u vrime zajedništva stvorili isti pojam vrhovnog boga, boga groma.

Perun je bog groma i neba, pokrovitelj vladara. Ovaj bog za kojeg se viruje da je važio za boga nad bogovima u religiji Stari Slo-

vena, prija kršćanstva, spominje se pri zakletvama i sklapanju mira, kako se virovalo da će svojim gromom usmrtit svakog ko prikrši datu rič el laže na svidočanju. Njegov dan je četvrtak. Njegova svete biljke su perunika i hrast. Njegove sposobnosti u kršćanstvu su prinete Svetom Iliji.

Mnogi autori smatraje da je Perun bio toliko obožavan od Slovena da je zaminjen s vrhovnim bogom iako on to nije bio, neg je bio sin vrhovnog boga Svaroga. Otud i čest nadimak Perunov – Svarožić, ko sin Svarogov. Perun ima najodgovornije zadatke ko sin vrhovnog i on uživa najveće povirenje pa se pominje i da Perun okreće Svaro-

foto: wikimedia/Krzysztof Ziarnek, Kenraiz

gov točak zvizdanog neba el kolo Svarogovo. Kolo Svarogovo je prema starim virovanjima svemir koji se vrti oko polarne zvizde koja je u njegovom centru. Perun kontroliše i kiše i oluje.

On je bog duge side kose i plavi brka. Vozi kočije, u jednoj ruki drži uzde, a u drugoj oružje – sikiru el kalapač. Kalapač baca na zle ljude i duhove. Ovaj opis sličii Toru i Zeusu. Perun je oženjen Suncom. Njegovu oružje je zlatna jabuka. Opisani je i ko hrast, s krošnjom u nebu, a korenjom u podzemlju. T. B.

SAVITI NUTRICIONISTE ZA ZDRAVIJI ŽIVOT – ISHRANA I ULOGA DRUŠTVA

Najveći prehrambeni mitovi koje ćemo slušati ovog lita

Svakog lita, zajedno s visokim temperaturama, godišnjim odmorima i dužim boravkom na otvorenom, vraćaje se i brojni mitovi o ishrani. Dovoljno je otvoriti društvene mreže el poslušati razgovore na plaži, bazenu el u javnom privozu pa da se čuju saviti koji se prinose godinama, često brez ikakog naučnog utemeljenja. Niki od nji diluju bezazleno, dok drugi mogu dovest do loši prehrambeni navika, dehidracije el nepotribnog izbacivanja korisni namirnica iz svakodnevnog ishrane.

Jedan od najčešći mitova jeste da tokom lita treba pit tačno osam čaša vode dnevno. Iako je dovoljan unos tečnosti izuzetno važan, potrebe za vodom nisu jednake kod svi ljudi. Na nji utiču tilesna masa, fizička aktivnost, temperatura vazduha, zdravstveno stanje, pa čak i vrsta rane koju unosimo. Osoba koja veći dio dana provodi u klimatizovanoj prostoriji neće imati iste potrebe ko kogod ko radi na otvorenom el se intenzivno bavi sportom. Organizam posiduje zdravo efikasan mehanizam koji nas upozorava na potrebu za tečnošću – osičaj žeđi. Zato je mnogo važnije pratiti potrebe sopstvenog tila neg slipo se držati univerzalnog pravila.

S litom se često pojavljiva i tvrdnja da kafa izaziva ozbiljnu dehidraciju. Istina je da kofein ima blago diuretičko dejstvo, al istraživanja pokazivaje da umirena konzumacija kafe ne dovodi do značajnog gubitka tečnosti kod osoba koje je redovno piju. Šolja jutarnje kafe neće ugroziti hidrataciju organizma, posebno ako tokom dana

unosimo dovoljno vode i drugi napitaka. Problem nastaje tek kad kafa postane zamina za vodu, što svakako nije preporučljivo.

Posebno zanimljiv mit vezan je za lubenicu. Mnogi smatraje da je treba izbigavati jel sadrži šećer i navodno doprinosi gojenju. Međutim, lubenica se sastoji od više od 90 procenata vode i ima relativno malu energetska vrednost u odnosu na količinu koju možemo poist. Naravno, ko i sa svakom ranom, priritavanje nije poželjno, al u umirenim količinama lubenica predstavlja odličan izbor tokom topli dana jel doprinosi hidrataciji i obezbeđiva vitamine, minerale i antioksidanse.

Još jedan litnji „krivac“ često je sladoled. On se neritko predstavlja ko zabranjena namirnica koju bi trebalo potpuno izbaciti iz ishrane. Istina je ipak štogod drugačija. Sladoled jeste poslastica i ne bi tri-

bala bit svakodnevna zamina za obrok, al jedna kugla omiljenog ukusa s vrmena na vrime neće ugroziti zdravlje nit poništiti trud uloženi u pravilnu ishranu. Problem nije u povrimenom sladoledu, već u svakodnevnom priritavanju s visokokaloričnim poslasticama i zaslađenim napicima.

Tokom lita često se mož čuti saviti da ledena voda nije zdrava i da mož izazvati ozbiljne zdravstvene probleme. U stvarnosti, kod zdravi osoba konzumacija ladne vode uglavnom ne predstavlja rizik. Kogod mož ostiti kratkotrajnu nelagodnost el grčove ako zdravo brzo popije veliku količinu ledenog napitka, al to ne znači da je ladna voda sama po sebi opasna. Štaviše, mnogima upravo ona olakšava održavanje adekvatne hidratacije tokom veliki vrućina.

Popularni su i razni „detoks“ napici koji obećavaje čišćenje or-

ganizma od toksina. Ovake tvrdnje zvuče privlačno, al ljudsko tilo već posiduje organe zadužene za uklanjavanje štetni materija – prvenstveno jetru i bubrege. Nijedan sok od limuna, krastavca el đumbira ne mož magično očistiti organizam. To ne znači da taki napici nemaje svoje mesto u ishrani, već samo da njeve koristi ne treba priritavati.

Mnogi i dalje viruju da voće ne treba ist uveće. Međutim, organizam ne posiduje sat koji u određenom trenutku odlučiva da voće postaje štetno. Mnogo je važnije šta i koliko idemo tokom cilog dana neg u koje vrime poidemo jabuku, brisku el nekoliko kriški lubenice. Za većinu ljudi voće predstavlja zdraviju večernju opciju od brojni industrijski grickalica i slatkiša.

Lito je period kad su informacije dostupnije neg ikad, al istovremeno i vrime kad se najbrže šire poluistine i neprovireni saviti. Upravo zato je važno razlikovati činjenice od mitova i donositi odluke zasnovane na naučnim saznanjima, a ne na popularnim objavama s interneta. Umesto traženja čudesni rešenja, mnogo bolji pristup podrazumiva uravnoteženu ishranu, redovan unos tečnosti, dovoljno fizičke aktivnosti i umirenost u svemu. Kad se oslonimo na te jednostavne principe, većina litnji prehrambeni dilema postaje mnogo lakša za rešavanje. Na kraju, zdrava ishrana ne podrazumiva stroge zabrane i odricanja, već sposobnost da uživamo u rani na pametan i uravnotežen način, brez obzira na godišnje doba.

KADGOD, PA I DANAS, NIJE SE MOGO ZAMISLIT SALAŠ BREZ DRAČOVA

Drvo koje čuva miris ravnice

Kasno proliće i početak lita u Vojvodini gotovo je nemoguće zamisliti bez mirisa bagrema, odnosno drača koji se širi ravnicom, nuz seoske putove, salaše i rubove šuma. Njegovi bili cvatovi u grozdovima, kratko al raskošno cvatanje i zujanje pčela oko krošnji već generacijama predstavljaju jedan od prepoznatljivih znakova dolaska topliji dana.

Iako je danas duboko povezan sa pejzažom Srbije i Panonske nizije, drač zapravo nije izvorno evropska biljka. Poriklom je iz Severne Amerike, odakle je u Evropu donet početkom 17. vika. Zbog brzog rasta, otpornosti i sposobnosti da uspijeva i na siromašnom zemljištu, zdravo brzo se proširio širom kontinenta. U Srbiji je posebno zastupljen u Vojvodini, di se može vidjeti nuz atarske putove, u vitrozaštitnim pojasevima, na obodima oranica, nuz kanale i oko salaša. Njegova sposobnost da podnosi sušu i vitrove učinila ga je važnim dilom ravničarskog pejzaža.

Naziv bagrem, odnosno drač, kod nas je odavno odomaćen, dok se u stručnoj literaturi najčešće susriće naziv „bila akacija”, iako zapravo ne pripada pravim akacijama. Njegovo latinsko ime je *Robinia pseudoacacia*, a dobio ga je po francuskom baštovanu **Žanu Robenu**, koji ga je med prvima uzgajao u Evropi.

Drač je drvo koje može narasti i više od 20 metara. Prepoznatljiv je po tamnoj ispucaloj kori, trnovitim granama i nižim bilim cvatovima koji vise u mirisnim grozdovima. Cvatanje traje relativno kratko, često svega desetak dana, pa vremenske prilike tokom tog perioda imaju velik značaj, posebno za pčelare.

Upravo je drač jedna od najvažnijih medonosnih biljaka u Srbiji.

foto: wikimedia/Rasbak

Dračov med spada med najcjenjenije vrste zbog svoje vidne boje, blagog ukusa i sporog kristalisanja. Pčelari često ističu da kvalitet bagremove paše direktno zavisi od temperature, vitra i kiše tokom cvatanja, pa jedna oluja može značajno uticati na godišnji prinos meda.

Pored značaja u pčelarstvu, drač ima i dugu tradiciju u narodnoj medicini. Najčešće se koriste njegovi cvatovi, od koji se priprema čaj prijatnog i blagog ukusa. U narodnoj upotrebi čaj od dračovog cvata koristi se za smirenje kašlja, ublažavanje iritacije grla i opuštanje organizma. Smatra se da diluje blago umirujuće, pa ga mnogi piju u večernjim satima, ko napitak za lakši san i oporavak nakon napornog dana.

Bagremov med također ima široku primenu. Često se koristi kod prilade, promuklosti i osiđanja iscrpljenosti, a zbog blagog ukusa posebno ga vole dica. Mnogi ga biraju i ko prirodni zaslađivač za čajove i limunadu.

Zanimljivo je da su cvatovi dra-

ča kadgod imali i posebnu ulogu u domaćinstvu. U pojedinim krajevima Srbije brali su se friški cvatovi koji su se potom umakali u tisto i

kratko pržili, ko jednostavna sezonska poslastica. Danas se cvatovi sve češće koriste za pripremljanje domaći sirupa, aromatični napitaka i blagi biljni čajova.

Ova biljka ima značaj i van narodne medicine. Njegovo drvo izuzetno je čvrsto i otporno na vlagu, zbog čega se često koristi za stubove, ograde, baštenski namještaj i različite spoljne konstrukcije. Zbog dugotrajnosti, dračovo drvo vikovima je bilo cinjeno u seoskim domaćinstvima.

Ipak, i pored brojni korisni osobina, sa dračom treba biti oprezan. U narodnoj upotrebi koriste se isključivo cvatovi, dok kora, sime i pojedini drugi dijelovi biljke mogu biti toksični. Zato se preporučiva pažljivo skupljanje i korišćenje provireno pripremljeni proizvoda.

Pripravila:

Eva Kovač Pečkal

Bunjevačka kujna

Pileći složenac

foto: domacirecepti.net

Potrebno je:

- 2 tikvice
- 50-60 deka pilećeg mesa
- 20 deka šunkarice
- 20 deka kačkavalja
- 1 kisela pavlaka (180ml)
- 2 jajeta
- biber, so, ulje

Pripremljanje:

Tikvice oguliti i isić na kolutove, posoliti ji i kratko propržiti na malo ulja, nek blago poru-

mene. Pileće meso isić na tanke šnicle, posoliti, pobiberiti (el metnit mišavinu začina) po ukusu. Vatrostalnu činiju nauljiti pa na dno metnit kolutove tikvice. Priko nji idu pileće šnicle, pa zatim kolutovi šunkarice i listovi kačkavalja. Umutili jaja sa pavlakom, priliti pripremljeno meso. Peć na 180-200 stepeni oko 35 minuta.

Mirjana Vojnić Hajduk

OPŠTINSKA ORGANIZACIJA INVALIDA RADA VAROŠI SUBATICE POSITILA RUMU

Saradnja i druženje na prvom mjestu

Opštinska organizacija invalida rada Varoši Subatice postoji od 1953. godine i već više od 70 godina pomaže invalidnim licima u obezbjeđivanju što boljeg i kvalitetnijeg života svoji članova.

Na osnovu Plana i programa rada ove varoške organizacije ove godine organizovan je izlet u Rumu, u ponedjeljak, 18. maja, za članove ove varoške organizacije. U programu ovog izleta bila je organizovana posita Rumi i značajnim znamenitostima ove sremske varoši.

Smištena je u središnjem dilu Srema, skoro na južnim obroncima Fruške Gore, na nadmorskoj visini od 111 metara. Kroz Rumu prolazi 45. paralela. Kamen s oznakom 45. paralele se nalazi u varoškom parku (prema Brigu).

Grupa je imala priliku positi katoličku crkvu u centru Rume „Uzvišenje Svetog križa“, a potom je positala centralnu rumsku crkvu – Hram salaska Svetog Duha na apostole jedinstvena je po mnogo čemu.

Centralna rumska crkva – Hram salaska Svetog Duha na apostole jedinstvena je po mnogo čemu. Nema mnogo pravoslavni hramova koji se mogu pofalit ikonostasom koji je osliko naš veliki slikar Uroš Predić. Njega je u Rumu dovela prirana smrt Vere Maksimović, čerke bogati Rumljana koji su svoj imetak ostavili takozvanoj grčkoj crkvi.

O nastanku crkve i ikonostasu Uroša Predića najviše podataka se

nalazi u radu Rumljanke **Branke Kulić** „Obnova srpske pravoslavne crkve salaska Svetog duha u Rumi“ koji je svojevremeno objavljen u Građi spomenika kulture Vojvodine. Na mjestu današnje crkve prvobitno je bio podignut drveni hram 1787. godine na molbu tadašnji Srba i Cincara mitropolitu Mojsiju Putniku. Tek 1792. godine počeli su da se čine prvi koraci kako bi se podigla zidana crkva.

– **Jedna od aktivnosti koju ova organizacija niguje za svoje članove tokom godina unatrag je i posita ovakim mjestima di se naši članovi mogu upoznat s bitnim znamenitostima naše zemlje a da bi dio svojeg slobodnog vremena proveli u druženju i saradnji s drugim članovima udruženja koji su takođe invalidna lica i koji ne mogu priuštiti sebi ovakva putovanja zbog niži penzija i teži uslova života** – istakla je **Tamara Babić**, pridsidnica Opštinske organizacije invalida rada Varoši Subatice.

Potom je grupa positala dva manastira na Fruškoj gori, manastir „Jazak“ s crkvom Svete Trojice je

jedan od najljepši pravoslavni svetinja na Fruškoj gori, koji se nalazi sa južne strane ove sremske lipo-tice ko i manastir „Vrdnik“ koji je jedan od najznačajniji manastira

na Fruškoj Gori, poznat još i ko Mala Ravanica jel su u njega bile prinete mošti Kneza Lazara koje se i danas nalaze u njemu.

B. N.

Na redu je – priskakanje vatre

U okviru obilježavanja nacionalnog praznika Bunjevaca – „Dana Dužijance“ jun nosi program koji je protekli godina privlačio značajnu pažnju, a realizuju ga Udruženje građana „Bunjevačka vila“ iz Male Bosne i Kulturno-umitničko društvo „Aleksandrova“ iz Subatice. Radi se, naravno, o običaju priskakanja vatre na Svetog Ivana Cvitnjaka.

UG „Bunjevačka vila“ svoj program će realizovat u sridu, 24. juna, u okviru sportskog centra u Maloj Bosni. Radio-nica pletenja vinaca od cviča kreće u 19,30 sati, a priskakanje vatre u 20 sati.

U petak, 26. juna, KUD „Aleksandrovo“ običaj prikaziva na Lučicevom salašu na Verušiću. Ovaj program počinje u 19,30 sati.

N. S.

TRADICIONALNI SALAŠARSKI SPORTSKI TURNIRI ODRŽAVAJE SE VEĆ TRINAJST GODINA

Sigre koje žive sa salašarima

Ovogodišnji tradicionalni salašarski sportski turniri, trinajstu godinu za redom, započeli su 24. maja u Lenija salašima. Ekipe koje su i ove godine pripravile svoje najbolje igrače okupile su se iz salaša domaćina Lenija, Nenadić, Bezdanski salaši, Bukovac, Žarkovac, Čičovi, Lugovo i Gradina. Prvi ovogodišnji turnir u prvi plan je izno najspremniju ekipu Bukovca koji se mogu pofalit znatnim brojom aktivni mladi igrača, pa je i osvajanje prvog mesta na turniru bilo i očekivano. I ostale ekipe, dale su svoj maksimum pa se mož divanit da je ovogodišnji salašarski sportski turnir uspišno započe.

Velika očekivanja bila su upravo drugog vikenda, 31. maja, u salašima Nenadić di se zaigro vrhunski fudbal. Ovi bunjevački salaši s radošću su iščekivali svoju priliku da domaćinski ugoste ekipe somborski salašarski fudbalera i šahista. Važno je napomenit da salašarski turniri, ko i ovogodišnji nenadički, okupe velik broj ne samo salašarske publike već i publike iz varoši.

Vitrovit dan nije zdravo smeto podmladenim ekipama pa se dobra igra vidila već od prve utakmice. Za fudbalskog sudijju **Srdana Kišnera** nije bilo tušta posla s obzirom na fer-plej igru. Nuz tušta lipi i atraktivni fudbalski majstorija bilo je i zavidno lipi golova, al i fantastični odbrana golmana.

U polufinalnoj utakmici igrale su ekipe domaćina Nenadića i ekipa Čičova di su domaćini, nakon boljeg izvođenja penala i odlučujućeg gola lanjskog somborskog bandaša **Bojana Fratrića**, pobidili rezultatom 3:1. U finalnoj utakmici, igrale su ekipe Bezdanskog puta i Bukovca, a rezultat ove utakmice

dono je pobidnika turnira, a to je ekipa Bukovca. Na kraju su proglašeni i najuspišniji pojedinci i to: **Veljko Nemet** (ekipa Bezdanskog puta) najbolji strelac, **Nikola Nenad** (Bukovac) najbolji igrač, **Bojan Jozić** (ekipa Nenadića) ko najbolji golman čija se majstorija davanja gola sa pozicije svog gola uveliko pripričava, a ispraćena je ogromnim aplauzom.

Kako već red i tradicija nalaže, nakon sjajni utakmica uslidilo je druženje nuz osveženje i užnu. Nuz briljantan paprikaš kojeg je majstorski opravio **Franja Čvardić**, ekipe su se opuštile i provele drugarski ostatak lipog majskog poslipodneva. Druženje obavezno isprati i lipa muzika za koju se pobrinio **Sinuša Fituš**.

Posli tri godine, domaćini, ekipa Nenadića, osvojila je bronzano odličje iako veoma oslabljeni neigranjem najboljeg igrača **Gorana Fratrića** zbog bolesti. Nuz malo sriće i oporavljenog golmana čiji će se gol još dugo pripričavat, osvojeno je dugo očekivano mesto na pobidničkim postoljima.

Važno je istaknit da je po prvi put u Nenadiću je odigran i šahovski turnir koji je pomno ispratio nenadički zet **Vinko Janković**, dugogodišnji sportski novinar. Med najboljima u šahu pokazali su se **Miroslav Šarčanski** iz Lenije koji je osvojio prvo mesto, **Nenad Radanov** iz Žarkovca je drugoplasirani, a **Ljubomiru Babočajiću** iz Čičova, pripalo je treće mesto.

Domaćini, Nenadićani, su naglasili da su ponosni na fer i korektnu igru, druženje do večernji sati što potvrđiva dobre domaćine, a zajedničko pripravljanje i raspričavanje nakon sporta, užne i zabave potvrđiva salašarsku slogu, vridnoću, a posebno vridno naglasiti je, aktivno učešće podmladka ovi salaša.

R. P.

U VINOGRADIMA POSLA IMA PRIKO CILE GODINE (I)

Zelena rizidba vinove loze

Rizidba vinove loze na zeleno el zelena rizidba vinove loze obavlja se u toku vegetacije i predstavlja korekciju rizidbe na zrilo. Zadatak rizidbe vinove loze na zeleno je da pospiši stvaranje stabla i rodni čvorova u periodu podizanja vinograda. Zatim da koriguje odnosno ispravi pogriške učinjene pri izvođenju rizidbe na zrilo, i da uveća el umanju prinos grožđa. Rizidbom na zeleno se mož bitno uticati na kvalitet grožđa.

Kod zelene rizidbe vinove loze postoje osnovne (lačenje, prikraćivanje lastara, prikraćivanje zaperaka i defolijacija) i dopunske (prstenovanje lastara i lukova, proridivanje cvasti i cvatova, proridivanje grozdova i bobica) mire zelene rizidbe.

Osnovne mire zelene rizidbe

Lačenje – najvažnija mira zelene rizidbe

Lačenje el plevljenje je najvažnija mira zelene rizidbe, koja predstavlja uklanjanje mladi lastara s čokota, koji nisu potrebni ni u tekućoj vegetaciji, nit će bit potrebni pri narednoj rizidbi. Pomoću lačenja se mož obaviti najveća korekcija osnovne rizidbe i bitno uticati na visinu prinosa i kvalitet grožđa.

Lačenje se obavlja tek posli pojave cvasti i posli pristanka opasnosti od pozni prolićni mrazova, kad lastari dostignu oko 20 cm dužine. Ipak, lačenje treba obaviti prije cvatanja loze, jel se u protivnom pogoršavaju uslovi za zamećanje plodova.

Pri lačenju se prije svega uklanjaju nerodni lastari sa glave čokota, vertikalnog stabla i krakova čokota. Na kosim i horizontalnim kracima čokota često dolazi do razvoja većeg broja jalovaka u rodnim čvorovima. Prilikom njevog

Foto: <https://www.poljosfera.rs/>

uklanjanja treba obratiti pažnju da se na čokotu ostave oni jalovaci koji treba da posluže za obnovu deformisanog kraka el osušenog i izduženog rodnog čvora.

Kako orizivat rodnu lozu

Ovaj poso mogu raditi samo kvalifikovani radnici, koji dobro poznaju uzgojne oblike i principe rizidbe. Zbog toga se lačenje najčešće svodi samo na uklanjanje suvišni jalovaka sa glave i uspravnog dila čokota, dok se u rodnim čvorovima, na kondirima i lukovima ostavlja svi lastari. To često dovedo do stvaranja gustog sklopa zelene mase, smanjiva se osvitljenost i promajnost u zoni grozdova i pospišiva se razvoj gljivićni bolesti.

Pravovremenim i pravilnim izvođenjem lačenja minja se fitoklima čokota i značajno utiče na produktivnost fotosinteze. Reguliše se visina prinosa i kvalitet grožđa, smanjiva se utrošak sredstava za zaštitu loze. Ako lastari prirastu 50 cm, ne treba ih laćiti jel je donje lišće na tim lastarima fotosintetski

veoma aktivno i stvara više organske materije neg što je troši.

Prikraćivanje vrvova lastara uključiva zakidanje vrvova lastara neposridno prid cvatanje el oma posli cvatanja – pinsiranje i zalamanje vrvova lastara.

Zakidanje vrvova lastara

Zakidanje vrvova lastara – pinsiranje, obavlja se neposridno prije početka cvatanja, el nakon pricvatavanja i zamećanja bobica. Oni godina kad čokot iz bilo kojeg razloga nema dovoljno roda el ga uopšte nema (izmrzavanje tokom zime, vrlo kratka rizidba, slabo rodna donja okca), pristupa se pinsiranju slabo rodni el nerodni lastara radi dobijanja dopunskog roda na zapercima.

Kod sorti koje obrazuju rehljave grozdove uklanjanje vrhova lastara prije cvatanja, iznad 8 do 10 listova, poboljšava ishranu cvatova i doprinosi boljoj oplodnji i zamećanju većeg broja bobica. Ako se vrvovi lastara uklanjaju posli za-

mećanja bobica, smanjiva se osipanje i povećava krupnoća bobica. U zavisnosti od sorte i uslova sridine, zakidanje vrvova lastara mož doprinet povećanju prinosa grožđa za 10-20%

Zalamanje vrvova lastara

Zalamanje vrvova lastara se izvodi u fazi sazrijevanja grožđa i lastara. Pri ovoj rizidbi se uklanjaju duži vršni delovi lastara, sa nekoliko obrazovani članaka i listova. Redovno se primenjuje u vinogradima u jednom el dva navrata. Zalamanje lastara na početku sazrijevanja grozdova ubrzava sazrijevanje grožđa za 8-12 dana i povećava sadržaj šećera u grožđanom soku za 1-2%. To je reakcija sorte na zaustavljanje rastenja lastara i novi listova, poboljšanje svitlosti i aeracije, ko i najpotpuniju ishranu grozdova.

Prikraćivanje zaperaka vinove loze

Na osnovnim lastarima, suočima i jalovacima, razvijaju se u toku vegetacije pazušni lastari – zaperci. Razvoj zaperaka je intenzivniji na čokotima na kojima nema dovoljno osnovni lastara, ko i u slučajevima bujnog porasta lastara uslid priobilne ishrane azotom, velike vlažnosti zemljišta, malog prinosa grožđa i slično. Ako se razvije velik broj dugi zaperaka, stvara se zdravo gust sklop zelene mase i u znatnoj miri se pogoršava fitoklima – osvitljenost, aeracija, relativna vlažnost, temperatura vazduha. Zbog tog se regulisanje i razvoj zaperaka u vinogradu primenjuje ko redovna mira zelene rizidbe.

(nastavlja se)

Nikola Ostrogonac
savitodavac PSSS Subatica

ISPORUKA ODMAH PRVA RATA ZA 2 GODINE ROK OTPLATE DO 10 GODINA

8R NAJPRODAVANIJIA SERIJA TEŠKIH TRAKTORA U SVETU

- Snažni John Deere motori sa 6 cilindara, zapremine 9.0L
- 5 modela - nominalne snage: 280KS, 310KS, 340KS, 370KS i 410KS
- Efikasna transmisija - 94% iskorišćenje snage motora ; Vrhunska ergonomija
- Idealno izbalansirana masa ; Niski troškovi održavanja
- Upečatljiv dizajn - Za kojim se svi okreću!
- Modeli sa lagera dostupni za isporuku ODMAH !
- Garancija čak 4 godine ili 5.000 radnih sati - šta prvo nastupi.
- Sve ono što se samo poželeti može, pa čak i preko očekivanja!

POZOVITE KITE DOO: 069/ 10 40 262 ; 063/ 10 10 700 ; 069/ 10 10 700
069/ 10 40 263 ; 063/ 291 156 ; 063/ 291 273 ; 063/ 408 602 ; 063/ 445 571

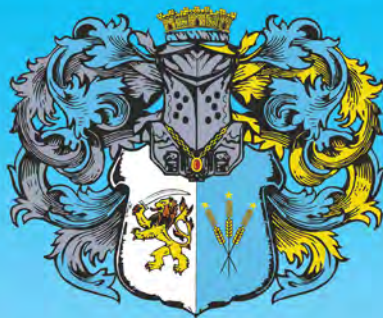

KITE DOO Novi Sad
Međunarodni put 162A
21233 Čenej, Novi Sad
Tel.: 021 400 525
E-mail: office@kitedoo.rs
www.kitedoo.rs
www.deere.rs

JOHN DEERE

NOTHING RUNS LIKE A DEERE

MI UČIMO BUNJEVAČKI PRIDRUŽI NAM SE I TI!

Nek vaše dite:

- nauči više o svojem poriklu**
- niguje jezik svoji pridaka**
- upozna bogatstvo tradicije**

**Informacije potražite
u vašoj škuli,
el u Nacionalnom savitu
bunjevačke nacionalne manjine
024/554-881,
060/759-000-1
bunjnacsav@gmail.com**

